

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА**

РЯБЕКА Олександр Григорович

УДК: 1:316ю32(043)

**ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ЗМІНИ МОРФОЛОГІЇ
ПЛАНЕТАРНОГО СВІТУ:
СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ**

09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора філософських наук

Київ – 2017

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий консультант – доктор філософських наук, професор
Бех Володимир Павлович,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова, завідувач кафедри
управління, інформаційно-аналітичної
діяльності та управління.

Офіційні опоненти: доктор філософських наук, професор
Додонов Роман Олександрович
Донецький національний університет імені
Василя Стуса, завідувач кафедри філософії;

доктор філософських наук, професор
Ручка Анатолій Олександрович
Інститут соціології НАН України,
головний науковий співробітник;

доктор філософських наук, професор
Недюха Микола Петрович
Академія муніципального управління МОН
України, в.о. завідувач кафедри спеціально-
правових дисциплін.

Захист відбудеться 13 квітня 2017 року о 12⁰⁰ на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.16 у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розіслано 10 березня 2017 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О.П. Кивлюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження проблеми становлення цілісності планетарної спільноти полягає в тому, що сьогодні, як ніколи раніше, посилюється інтерес до майбутнього. Нині світ поставлений перед альтернативою: конфлікт або асиміляція. Сучасний соціальний суб'єкт відчуває гостру потребу нової екзистенції. Особливістю буття сучасної міжнародної системи є константа флюїдності – стабільність із розпадом біполярної системи замінюється масштабними і нескінченними змінами. Головними серед них є наступні. По-перше, значне еволюційне ускладнення соціальної організації планетарної спільноти неминуче породжує потребу стабілізації задля підтримання своєї функціональності, в основі якої – одночасна дія двох фундаментальних чинників: глобалізації і прискорення інноваційного розвитку. Глобалізація впливає на кількісні параметри процесів, а інновації – на їх якість. По-друге, у світі, що змінюється, складно говорити про рівновагу. Сьогодні потрібно розуміти і враховувати закони дуже нерівноважного нестационарного розвитку, оскільки за час існування тільки одного покоління відбуваються соціальні зміни, здійснюються колосальні відкриття. По-третє, у системі загроз для планетарної спільноти особливе місце займають світоглядні зриви, які вражають суспільство в цілому або певні його складові. Будь-яке співтовариство «зібране» і відтворюється на певній матриці. У цій матриці є ядерна зона, яка об'єднує усі часткові співтовариства. По-четверте, сьогодні під тиском глобалізації і інформатизації повсякденного життя, як ніколи раніше, актуалізуються давні космополітичні ідеї про «світову державу» (Данте) та людину як «громадянина Всесвіту» (Діоген). Ці світоглядні уявлення і теоретичні концепції визначаються як мондіалізм, сутністю якого є утвердження повної планетарної інтеграції, створення єдиного світу. По-п'яте, значних масштабів у сучасній літературі, навіть науковій, набуло неупорядковане поширення геополітичних ідей про Апокаліпсис, омніцид, кінець соціального світу, загибель цивілізації, занепад Європи, Світову революцію, «Новий світовий порядок», що потребують відповідного інтелектуального або філософського опрацювання і приведення до узгодженого використання їх смислового потенціалу в науці про буття планетарної спільноти і формування «завтрашнього світу» (З. Бжезинський). По-шосте, певним дефіцитом теоретико-методологічної рефлексії інструментів і технологій мінімізації ентропійних тенденцій у кризовому соціумі глобалізованого світу, вирішенню яких може сприяти розвиток глобалізації соціального управління і впровадження механізмів зворотного зв'язку на рівні Світової держави і Світового уряду (державного управління) і громадського управління за участю Світового громадянського суспільства. По-сьоме, недослідженим є досвід соціального прогнозування і проектування планетарної світсистеми в контексті глобальних проблем сучасності, використання ідей,

закладених в основу соціальних утопій та антиутопій для розробки моделей оптимальної загальнопланетарної соціальної структури, за допомогою якої людство зможе подолати труднощі на шляху розв'язання глобальних проблем, а також, і це надзвичайно важливо, аналіз гіпотетичних небезпек, пов'язаних із реалізацією цих ідей. Тому нагальною необхідністю є узагальнення досвіду вироблення організаційно-управлінських та правових заходів упровадження в повсякденне життя світової спільноти надійного саморегулятивного механізму соціальної світсистеми, яка могла б гнучко реагувати на зміни зовнішнього середовища в умовах розгортання інформаційної революції. По-восьме, у цій сфері існують практичні проблеми, вирішення яких потребує відповідного теоретичного узагальнення, наприклад, Європа, започатковуючи інтеграцію націй-держав у спільний наднаціональний економічний, а згодом і політичний союзи, визначає шлях до ширших форм постнаціональної організації, поза вузькими уявленнями і деструктивними пристрастями віку націоналізму. По-дев'яте, Україна потребує концептуального забезпечення перспектив свого власного розвитку у структурі сучасного світу, оскільки вона нині напружено намагається, що викликає шалений інформаційно-політичний, дипломатичний, спротив з боку Російської Федерації, яка розв'язала військову агресію проти нашої держави. Зрештою, по-десяте, у розпорядженні сучасних дослідників соціальних процесів з'явилося декілька оригінальних когнітивних засобів дослідження буття планетарної спільноти, а саме: онтологічний, цивілізаційний, формаційний, еволюційний, інтеграційний, глобалістичний, мондіалістичний, синергетичний, самоорганізаційний, саморегуляційний та деякі інші, що при трансформації у відповідні методи дослідження можуть кинути світло на формування надійної стратегії і тактики поведінки країни.

Отже, гостра суперечливість і турбулентність сучасного соціального розвитку планетарної спільноти вимагає активного пошуку механізмів, що стабілізують і врівноважують управління надскладними глобальними відносинами і процесами в інтересах виживання людства. Тому питання про світоустрій майбутньої доби і місце в ньому України потужно тисне на уми вітчизняних політиків і керівників держави і потребує адекватної відповіді з боку української політичної науки, соціології і соціальної філософії.

Ступінь наукової розробки проблеми організаційного буття планетарної спільноти вивчався дослідниками протягом усього періоду культурогенезу, історії філософії і науки. Найбільш вагомі праці з цієї проблематики належать трьом основним науковим напрямам – тектології (теорії організацій) О. Богданова, загальній теорії систем Л. Берталанфі і кібернетиці Н. Вінера. Системні дослідження кінця XX – початку XXI століть визначили декілька напрямів вивчення планетарної світсистеми: а) філософсько-методологічний; б) загальнонауковий; в) логіко-математичний; г) кібернетичний; д) прикладний, системно-інженерний; е) економіко-виробничий; є) організаційно-управлінський; ж) соціологічний і соціально-

інженерний; 3) психологічний. У розробку алгоритмів становлення цілісних соціальних систем гідний вклад внесли й українські дослідники, наприклад, В. Глушков, В. Кулик та ін.

З боку дослідження проблем і ризиків глобалістики ця проблема широко представлена в доповідях Римському клубу Дж. Форрестера, Д. Л. Медуза, А. Печчеї, Б. Гаврилишина, А. Кінга, Л. Капиці, В. Леонтьєва, М. Месаровича, Е. Пестеля, А. Сахарова, О. Джиаріні та інших учених. Філософсько-соціологічному аналізу глобального розвитку присвячені праці: В. Андрущенко, Е. Араб-Огли, В. Арутюнова, Г. Бейтсона, І. Бестужева-Лади, В. Беха, О. Білоруса, М. Бойченка, В. Деркача, Б. Гаврилишина, Л. Губерського, В. Свінціцького, М. Згуровського, М. Кисельова, С. Кізіми, В. Кременя, С. Кримського, В. Крисаченка, В. Кутирева, С. Куцепал, Дж. Лавлока, Г. Маркузе, М. Михальченка, В. Нікітенко, Папи Іоанна Павла II, А. Печчеї, В. Пустовойта, О. Скаленка, Є. Суліми, А. Тойнбі, О. Тоффлера, І. Фролова, Ф. Фукуями, С. Гантінгтона, М. Шепєлева, М. Шульги та ін.

Аналізові утопій та антиутопій як жанрів соціальної думки, пов'язаних із розробкою проектів ідеального суспільства та прогнозуванням реалізації цих проектів, присвячені праці Ф. Аінсі, Е. Баталова, Е. Блоха, В. Волгіна, Е. Геворкяна, О. Зверєва, О. Гончаренка, К. Маннгейма, І. Неманова, Т. Паніотової, К. Поппера, О. Руденко, Р. Рюйе, Н. Фрайї, Г. Хромушина, В. Чалікової, Г. Шахназарова та інших дослідників.

Ідеї становлення геокультурної та геополітичної парадигми світового розвитку розглядаються в працях сучасних західних політиків і науковців: І. Валлерстайна, З. Бжезинського, Ф. Фукуями, С. Гантінгтона. Іншим джерелом є аксіологічні праці М. Бердяєва, С. Булгакова, Н. Лумана, Т. Парсонса, В. Соловйова, В. Розанова, Е. Фромма, В. Франка, Ю. Габермаса та П. Юркевича. Своєрідний аксіологічний драматизм характеризує філософські роздуми М. Вебера і А. Швейцера, О. Шпенглера і М. Гадамера, Х. Ортега-і-Гассета і К. Ясперса, З. Фрейда і К.-Г. Юнга, Ж.-П. Сартра і А. Камю, Й. Хайзінги і А. Тойнбі. Поняття цінностей розглядається представниками трансценденталізму (В. Віндельбанд, Г. Ріккерт) та культурно-історичного релятивізму (В. Дільтей, О. Шпенглер, А. Тойнбі). Соціологічну інтерпретацію цінностей здійснили Р. Дарендорф, М. Ковалевський, Т. Парсонс, П. Сорокін, Р. Шелдон, Б. Шілз.

Наприкінці ХХ ст. з'явилися перші дослідження з проблем української геокультури і геополітики, серед яких праці Ф. Рудича, І. Кураса, А. Кудряченка, В. Кременя, В. Ткаченка, М. Михальченка, О. Рафальського, В. Врублевського, В. Хорошковського, М. Шульги, В. Дергачова та ін. У 1999 році за ініціативи О. Білоруса в системі НАН України було створено Міжнародний інститут глобалістики (МІГ – ХХІ), відновлено роботу Міжнародної асоціації «Україна – Римський клуб». В університетах України запроваджено викладання спецкурсів «Глобалістика» і «Глобалізація

розвитку». Йде реальний процес об'єднання наукових колективів неакадемічних інститутів і ВНЗ для вирішення актуальних проблем глобалізації та глобальної інтеграції на прикладі євроінтеграції. З'являються підручники і монографії українських авторів, серед яких В. Храмова, В. Мадіссон, В. Шахов, О. Білорус, О. Василевський, А. Гальчинський, Д. Лук'яненко, М. Гончаренко та ін.

Філософські основи управління соціальними системами стали предметом дослідження В. Афанасьєва, В. Беха, Ю. Бех, В. Воронкової, О. Гаєвської, Л. Голубкової, Д. Дзвінчука, Т. Заславської, М. Лапіна, М. Лукашевича, В. Мірзояна, Н. Наумова, В. Розіна, О. Пономарьова, В. Полікарпова, С. Попова, І. Прангвішвілі, В. Румянцева, Л. Скібіцької, О. Скібіцького, В. Токовенко, М. Туленкова, В. Цикіна, І. Шавкун, Б. Шевякова, Г. Щедровицького та багатьох інших. Позитивний матеріал для узагальнення в нашому контексті мають джерела, що віддзеркалюють історію і онтологію сучасного міжнародного права, оскільки питання, пов'язані з визначенням джерел міжнародного права, становлять для міжнародного співтовариства великий практичний і науковий інтерес, про що свідчить світова протидія країн-учасниць ЄС їх порушнику – Російській Федерації.

Тож проблемна ситуація полягає в тому, що глобалізація і інформатизація як провідні геологічні процеси саморозгортання соціального світу в ХХІ столітті мають не тільки породжувати якісно нові процеси і специфічні продукти, а й утворювати з них якісно нову модель соціального світу, що має завершитись у ХХІ столітті становленням якісно нового соціального конструкту – планетарного соціального організму. Отже, ця проблема полягає в тому, щоб засобами соціальної філософії сформулювати узагальнену картину організації планетарного життя, що має скластися на кінець ХХІ – початок ХХІІ ст., в якій чітко вказані смисл, характер, місце і роль Планетарної людини, Світового громадянського суспільства, Світової держави, Світового уряду і ноосферного середовища/Космосу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Загальний напрям дисертаційної роботи пов'язаний із темою дослідження кафедри соціальної філософії та філософії освіти Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова «Філософські засади єдності гуманітарних, природничих і технічних завдань в освіті сучасного вчителя» (затверджено наказом Міністерства освіти і науки України № 732 від 27 жовтня 2006 р. та рішенням Вченої ради Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 5 від 22 грудня 2006 р.). Крім того, дисертаційне дослідження є складовою науково-дослідних тем «Саморегуляція соціального організму країни» (державний реєстраційний номер 0105U000447) і «Громадські організації як чинник демократизації суспільства» (номер державної реєстрації 0108U000361), які були виконані в Національному

педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова на замовлення Міністерства освіти і науки України.

Тема цього дисертаційного дослідження затверджена Вченою радою Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол №3 від 23 жовтня 2012 року).

Об'єкт дослідження – планетарний світ як гносеологічна і онтологічна єдність матеріального і духовного буття, універсальна підстава і передумови модальності можливості і дійсності соціального життя планетарної спільноти.

Предмет дослідження – організаційний устрій планетарного соціального світу, що досягає зрілої організмової форми функціонування і еволюції, розвиваючись під впливом геологічних детермінант.

Мета дослідження – обґрунтування організаційного устрою планетарної світсистеми ХХІ століття, що має набути рис зрілого планетарного соціального організму.

Для досягнення поставленої мети в дисертації визначено наступні завдання:

- виокремити концепт «організаційне буття планетарної спільноти» як предмет соціально-філософського аналізу;
- обґрунтувати прогнозування організаційного буття планетарної світсистеми як соціальну проблему ХХІ століття;
- формалізувати методологічно-інструментальний комплекс дослідження;
- дослідити мережевість як становлення нової онтології планетарної світсистеми;
- обґрунтувати інформаційну єдність планетарної спільноти як провідну семантичну засаду становлення цілісної світсистеми;
- показати тенденцію до становлення організаційної цілісності планетарної спільноти як гостру потребу в глобальному управлінні світсистемою;
- розкрити Планетарну особистість та її системоутворюючу роль у саморозгортанні соціального світу;
- висвітлити космополітизм як засіб формування планетарного світогляду й ідеології поведінки Планетарної особистості;
- охарактеризувати Світове громадянське суспільство як продукт саморозгортання планетарної спільноти;
- проаналізувати Світовий уряд як суб'єкт глобалізованого управління соціальним розвитком планетарної спільноти;
- спрогнозувати Світову державу як продукт глобалізованого організаційного розвитку планетарної спільноти;
- обґрунтувати планетарний соціальний організм як закономірний продукт сучасних процесів глобалізації і інформатизації.

Теоретико-методологічною основою дослідження є комплекс світоглядно-філософських, загальнонаукових та спеціальних методів і підходів, система методологічних принципів: історизму, об'єктивності, системності, послідовності, соціального детермінізму. Методологічну основу дослідження забезпечує системний підхід, який передбачає вивчення предмета як цілісної системи, що складається з підсистем і водночас входить до системи вищого рівня. Системний метод було використано в дослідженні морфології планетарного соціального світу з метою визначення реально діючих та потенційних суб'єктів планетарного соціального поля. Філософський інструментарій застосовано для пояснення генезису, становлення і функціонування елементів нової світсистеми. Також було використано загальні методи наукового пізнання: методи емпіричного дослідження (спостереження, вимірювання, порівняння); методи емпіричного і теоретичного рівнів дослідження (абстрагування, аналіз і синтез, індукція, дедукція, аналогія, моделювання), методи теоретичного дослідження (сходження від абстрактного до конкретного і від конкретного до абстрактного, гіпотетико-дедуктивного, системного та ін.). У дослідженні застосовано наукові методи, вибір яких залежав не лише від мети, завдань, об'єкта аналізу, а й від світогляду, компетентності, особистих уподобань автора в ході використання ним методологічних підходів (інституційного, біхевіористського, структурно-функціонального, синергетичного, історичного, статистичного, теорії раціонального вибору, дискурсного, позиційного, діяльнісного, міждисциплінарного та ін.).

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що дисертація є цілісним дослідженням становлення морфології планетарного соціального поля в ході глобалізації і інформатизації повсякденного життя світової спільноти. Результати дослідження, що підпнуть наукову новизну і винесені на захист, можуть бути сформульовані у вигляді окремих тез:

Уперше:

– введено в соціальну філософію і вітчизняну науку авторську концепцію механізмів породження і становлення цілісної світсистеми на основі інтенсивного формування Планетарної особистості, саморозгортання Світового громадянського суспільства, становлення Світового уряду і повільного формування Світової держави, що в процесі нарощування організаційної взаємодії інтегруються в якісно новий організаційний конструкт – планетарний соціальний організм;

– обґрунтовано, що три провідні глобалізаційні процеси, які відбуваються в горизонті структури, функціональних можливостей і організаційної взаємодії, зливаються у єдиний процес трансформаційних перетворень світсистеми, в основі якої лежить процес соціального метаболізму, що обумовлює якісно новий тип організації життєдіяльності планетарної спільноти – Світове суспільство знань, яке має, щонайменше, три виміри:

а) онтологічний (структурний, генетичний) з кінцевим продуктом – мережеве суспільство (за М. Кастельсом); б) функціональний з кінцевим продуктом – інформаційне суспільство (за Р. Лейном); в) кратологічний з кінцевим продуктом – організоване суспільство (за В. Андрущенком);

– доведено, що сутність і зміст онтологічної складової планетарного світу полягає в тому, що вона, морфологічна основа, кількісно змінюється в бік укрупнення організаційних структур, а якісно – завдяки зміні властивостей структури, що від стану стільникової, тобто утвореної сукупністю окремих національних держав, переходить до стану мережовості; аттрактором становлення онтологічної єдності планетарної спільноти виступає Світовий ринок; параметрами управління онтологічним розвитком структури Світового суспільства є, на думку автора, соціальні мережі, нові форми радіозв'язку, від голосового повідомлення мобільного телефона до SMS, WiFi і WiMax та ін.; кінцевим продуктом фазового переходу є мережеве суспільство;

– встановлено, що тенденція до становлення інформаційної єдності планетарної спільноти полягає в переході від локально замкнених інформаційних обмінів між учасниками планетарного життя до створення органічної єдності у формі універсального інформаційного суспільства, органічна цілісність якого забезпечується інформаційним метаболізмом; аттрактором цієї тенденції є соціальні комунікації, що забезпечують соціальну взаємодію людей між собою за допомогою обміну текстами, які циркулюють каналами соціальних комунікацій, особливо Інтернету і ЗМІ; параметром порядку в такому горизонті структурних і функціональних перетворень є наукові знання про планетарне буття, універсальним інструментом – планетарна мова завдяки смислам, що закладені в її семантичні одиниці; кінцевим продуктом цієї тенденції є інформаційне суспільство;

– підкреслено, що тенденція до становлення організаційної єдності планетарної спільноти полягає в переході від нині діючих національних систем державного управління і місцевого самоврядування до становлення органічної системи Світової влади, що розкладається на чотири складові – аттрактори: недержавну владу Світового громадянського суспільства, Світову законодавчу владу, Світову виконавчу владу і Світову судову владу; на демократичних засадах породжує Світову державу з головним виконавчим органом – Світовим урядом, єдиною нормативно-правовою системою у формі загальноцивілізаційної системи цінностей, планетарної моралі і Світовим правом; демократія проявляє себе в цьому контексті як параметр порядку в ході самопородження нового світоустрою; кінцевим продуктом є організоване суспільство (за В. Андрущенком), в якому раціонально розподілена Світова влада якісно новим розподілом Світової влади між Світовою державою (державною владою: законодавчою, виконавчою і судовою) і Світовим громадянським суспільством (недержавною владою);

– досліджено становлення Світового суспільства знань, що є продуктом організаційної взаємодії трьох провідних тенденцій у саморозгортанні планетарного соціального світу, а саме: онтологічної, інформаційної і організаційної єдності, кожна з яких веде до появи нової якості планетарного світу, а разом – до якісно нового організаційного життеустрою світової спільноти на основі знаннєвої економіки у сфері матеріального виробництва, кроскультурних цінностей в духовній сфері і міжнародного права в управлінні соціальним розвитком світової спільноти.

Удосконалено:

– розуміння елементної бази синергетичних механізмів, закладених у провідні глобалізаційні процеси, що мають специфічні атрактори, власні параметри управління і оригінальні кінцеві продукти – види підструктур, що разом породжують Глобальне/Світове суспільство знань, в основі життєдіяльності якого лежить соціальний метаболізм;

– уявлення про чергування провідної ролі особистості і суспільства в саморозгортанні планетарної спільноти, оскільки на етапі технократичної цивілізації особистість відігравала провідну роль, а на етапі формування інформаційної – на перший план виходить суспільство, а особистість набуває внутрішньо нових властивостей за рахунок «усадки структури мозку», зате на етапі формування інтелектуальної цивілізації – особистість знову поверне собі лідируючу роль;

– розуміння того, що держава керувала, головним чином, розвитком територій, Світовий уряд має робити акцент на управлінні планетарними процесами, у свою чергу, орган майбутнього управління на етапі інтелектуальної цивілізації і далі має спрямовувати свою організаційну діяльність на управління смислами;

– погляд на сутність, зміст, характер і механізм формування міждержавних, наддержавних, континентальних і міжконтинентальних морфологічних одиниць на світовій арені на кшталт ЄС, Південноамериканського Союзу та ін..

Набули подальшого розвитку:

– ідея сингулярності планетарного соціального світу, яка полягає в тому, що настає момент, коли планетарна спільнота, породивши планетарний соціальний світ, втратить контроль над ним і за допомогою штучного інтелекту, розширення свідомості перейде в невідому для нас фазу космічного буття;

– ідея генетичного взаємозв'язку існуючих і майбутніх форм планетарного життя за принципом Реді, яка вказує на те, що потрібно визнати правомірною ідею зародження космічної форми життя на Землі;

– ідея необхідності становлення єдиної системи кроскультурних цінностей у поведінці нових світових гравців, універсалізація мови міжнародного спілкування народів, держав і між/наддержавних утворень та Інтернет обслуговування світових мереж;

- ідея стадіального саморозгортання особистості: всебічно і гармонійно розвинена – планетарна – ноосферна – космічна;
- ідея становлення на етапі формування інтелектуальної цивілізації єдиного центру духовного розвитку планетарної спільноти і водночас Світової релігії як регуляторів смислової взаємодії світової спільноти.

Практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що вони можуть бути використанні для подальшого вивчення проблем саморозгортання планетарного соціального світу в розрізі його окремих відносно самостійних складових, а саме: особистості, Світового громадянського суспільства, Світового уряду і Світової держави, а також шляхів демократизації системи Світової влади, шляхів оптимізації процесів реформування політичної і соціальної систем, зрештою, модернізації ролі організацій громадянського суспільства в горизонті формування і буття інформаційної і інтелектуальної цивілізацій.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дослідження обговорено на засіданні кафедри соціальної філософії та філософії освіти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних та науково-теоретичних конференціях, а саме: Міжнародній науково-практичній конференції «Суспільно-політичні та соціокультурні процеси в Україні і світі» (Київ, 2013); Міжнародній науково-теоретичній конференції «Духовні цінності християнства в українській культурі: віхи століть (до 1025-річчя хрещення Київської Русі)» (Київ, 2013); Міжнародній науково-теоретичній конференції «Освітня політика держави: філософія, методологія, практика» (Київ, 2013); Всеукраїнській науково-теоретичній конференції з міжнародною участю «Українська регіоналістика в контексті діалогу культур: теоретичні і прикладні виміри» (Київ, 2013); Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасна післядипломна освіта: традиції та інновації» (Київ, 2013); Звітно-науковій конференції НПУ імені М.П. Драгоманова «Єдність навчання і наукових досліджень – головний принцип університету» (Київ, 2014); Міжнародній науковій конференції «Десяті юридичні читання «Юридична освіта і наука в Україні: традиції та новації» (Київ, 2014); Міжнародному освітньому конгресі (Київ, 2014); Міжнародній науковій конференції «Європейський вибір України та освіта» (Київ – Луцьк – Житомир – Рівне, 2014); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки: механізми реалізації та управління» (Київ, 16 грудня 2015); Звітно-науковій конференції викладачів, аспірантів та докторантів НПУ імені М.П. Драгоманова «Єдність навчання і наукових досліджень – головний принцип університету» (Київ, 14-18 березня 2016); Науково-практичній конференції «Консолідована інформація в управлінні освітою» (Київ, 15-16 листопада 2016 року), Круглому столі на тему: «Виклики глобальної освіти» (Київ, 15 грудня 2016 року) та ін..

Публікації. Основні висновки дисертації висвітлено в 25 наукових публікаціях, з них: одна одноосібна монографія, 16 статті у фахових виданнях з філософських наук, зокрема – 6 статей в іноземних фахових виданнях, 2 статті в інших наукових виданнях. Монографія і статті підготовлені автором самостійно.

Кандидатська дисертація «Організації громадянського суспільства як чинник формування системи державно-громадського управління: політологічний аналіз» (спеціальність 23.00.02 – політичні структури та процеси) була захищена в 2011 році. Матеріали кандидатської дисертації в тексті докторської дисертації не використовувалися.

Структура і обсяг дисертації зумовлені її метою, завданнями і логікою дослідження. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків та переліку використаних джерел (484 позиції). Загальний обсяг дисертаційної роботи складає 421 сторінку, основна частина – 372 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, охарактеризовано ступінь наукової розробки проблеми, визначено мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження, сформульовано положення наукової новизни, практичне значення отриманих результатів, подано відомості щодо апробації та публікацій результатів дослідження.

У **першому розділі – «ФІЛОСОФСЬКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ БУТТЯ ПЛАНЕТАРНОЇ СПІЛЬНОТИ»** – уточнено головні концепти роботи, сформульовано низку основних ідеологем дослідження, обґрунтовано проблемне поле теоретичного пошуку, презентовано авторську парадигму пошукової роботи.

У **підрозділі 1.1. – «Концепт «глобалізаційні зміни морфології планетарного світу» як предмет соціально-філософського аналізу»** – обґрунтовано головний концепт дослідження. Елементами аналізу є: «глобалізаційні зміни», «морфологія», «планетарний світ». Визначальний елемент – поняття «світ», а прикметник «планетарний» – лише масштаб цього явища. Зазначено, що у словниках термін «світ» не одержав свого завершеного тлумачення. Доводиться, що «соціальний світ» варто розглядати як реальність, що є продуктом не природного, речовинного походження, а такою, що вироблена людиною, і як такою, що сприймається завдяки віддзеркаленню свого «Я» в інших людях (Д. Белл). Суспільство в такому випадку стає соціальною конструкцією. Тож під терміном «світ» розглядається частина Всесвіту, що має характеристики певної завершеності або цілісності і здатність до саморозгортання, тобто на певне самостійне життя. Завершеність світу забезпечує людина як його продуцент. «Планетарний світ» – це наслідок продуктивної колективної діяльності планетарної спільноти. **Термін «морфологія»** використовується в дослідженні як структурний аналіз

планетарного світу, як соціальний феномен. Це націлює автора на вивчення структурної організації планетарного світу шляхом виокремлення його елементів, що мають складати цілісну світсистему. Для охоплення цілісності морфологічного устрою планетарного світу автор звертається до поняття «соціальне тіло» як диспозитиву. За ідеєю М. Фуко – це методологічний засіб, що дозволяє пов'язати в єдине ціле такі важливі плани вивчення, як: епістемологічний план (дискурси-знання), дескриптивний і компаративний опис текстів (дискурси-правила), аналіз діяльнісних і соціальних контекстів і умов (дискурси-практики і дискурси-владні стосунки). У такому вигляді потреби соціального цілого оформлені як його, соціального цілого, інтерес, носієм якого є планетарний соціальний організм. Морфологія планетарного соціального організму розглядається як продукт морфогенезу (від грец. – «форма» і «утворення») у біології – процес виникнення і розвитку органів, систем і частин тіла організмів як в індивідуальному (онтогенез), так і в історичному, еволюційному розвитку (філогенез). Тобто це означає, що морфологія планетарного соціального організму є продуктом соціального морфогенезу, у структуру якого матеріалізувалась соціальна взаємодія усіх учасників конкретно-історичного і культурологічного процесу. Поняття «глобальні зміни» розглядається як процес «глобалізації». Саме воно, поняття «глобалізації», віддзеркалює процеси суспільної трансформації та інституалізації, тобто трансформаційну інституалізацію. Тому цей процес (глобалізація) відбувається одночасно, як у формах інтеграції, уніфікації, інтернаціоналізації, експансії, так і – регіоналізації, деглобалізації, альтеріглобалізації тощо. «Глобальні зміни» аналізуються як синоніми процесів «соціальних змін», «еволюції», «прогресу», «розвитку», «модернізації», «трансформації», «самоорганізації» та ін. Автор розкриває його зміст як природний процес визрівання структурної організації планетарного світу на основі соціальної взаємодії людей і їх організаційних утворень. Механізмом породження планетарного світу, його становлення, функціонування і розвитку є соціальна взаємодія. Специфікою морфологічного устрою планетарного світу є його функціональна природа, тобто конструкція, яку він представляє функціональною системою, що виникає на соціальній взаємодії населення планети і має власне «організаційне буття», оскільки вищезазначені елементи стосуються проблеми упорядкування буття планетарної спільноти, зниження ентропії і збільшення негентропії світсистеми. І воно, організаційне буття планетарного світу, має, як мінімум, дві складових: 1) вже проявлену, тобто реалізовану організаційну дію з відповідним матеріалізованим результатом – морфологією світсистеми; 2) існуючу в потенційній формі як можливість, як «організаційний потенціал». Оскільки самопородження енергосилових полів є процесом природним, то при поясненні закономірностей їх самопроявлення і функціонування слід виходити із загальних законів термодинаміки. Автор ставить завдання довести головну гіпотезу дослідження, яка полягає в тому, що

нині настав час становлення єдиної планетарної світсистеми. Далі автор формалізує предметне поле пошуково-аналітичної роботи. Перше і головне полягає в тому, що сучасний планетарний світ, як мегасистема функціонального походження, під тиском глобалізаційних процесів набуває незворотних змін у власній морфологічній основі і піднімається, таким чином, до планетарного рівня. По-друге, оскільки соціальна/організаційна взаємодія є однією з форм взаємодії в природі, то вона має об'єктивний причинно-наслідковий характер і є впорядкованою системою взаємовпливу новоутворених соціальних конструкцій – органів, що мають стати предметом для подальшого аналізу. По-третє, поняття «планетарний світ» використовується як синонім таких семантичних одиниць, як: «цілісна світсистема», «планетарна цілісність», «світсистема», «соціальний світ». Планетарний світ має суб'єктивовану і об'єктивовану складові, що й утворюють оригінальну форму організаційного буття цілісної світсистеми або планетарний соціальний організм.

У *підрозділі 1.2. – «Прогнозування організаційного буття планетарної світсистеми як соціальна проблема»* – доводиться, що пізнання майбутнього стану морфології світсистеми є нагальною соціальною проблемою і потребує дослідження законів еволюції складних систем, а планетарна світсистема є саме такою. Подібні розробки ведуться в різних країнах світу, у великих інститутах, значна кількість праць уже опублікована в Інтернеті. Ці праці, в яких піднімаються різні питання, пов'язані зі стурбованістю долею світу не лише тільки учених. Куди йде людство на цій стадії розвитку? Які кризи насуваються, і як їх здолати? Яким буде наступний, посткризовий ступінь розвитку? Що буде з планетарною світсистемою на кінець ХХІ – початок ХХІІ ст.? Ця вимога, з одного боку, ніби спрощує завдання, оскільки треба розглянути місце і роль у складі соціального цілого – планетарного соціального організму: 1) Планетарної особистості або Громадянина світу; 2) Світового громадянського суспільства як джерела і носія Світової влади; 3) Світової держави як вищої форми організації соціального життя на планетарній арені; 4) Світового уряду як суб'єкта глобалізованого управління світ системою; а з іншого, – значно ускладнює її, оскільки ці елементи ще не мають розгорнутої філософської і наукової рефлексії, тому і використовуються в науковій літературі як конвенційні поняття, тобто як методологічні засоби для узагальнення кінцевих продуктів глобалізаційних процесів. Аналіз наукової літератури свідчить про те, що існує, як мінімум, два підходи до визначення суті соціальної проблеми – вузький і широкий.

Ми вважаємо, що «організаційне буття планетарної спільноти в контексті ХХІ століття як соціальна проблема» – це форма існування та вираження протиріччя між уже назрілою необхідністю визначених суспільних дій – суспільної потреби планетарної спільноти мати зрілу загальну морфологічну форму, а саме: планетарний соціальний організм, та недостатніми ще умовами

для задоволення цієї назрілої потреби, тобто неможливістю її реалізації на практиці у світі, розірваному ціннісними, релігійними, матеріальними уподобаннями, територіальними, етнонаціональними і державними кордонами. Отже, проблема – це форма оцінки дослідником морфологічного і функціонального стану сучасної світсистеми. До елементів, сукупність яких вибудовує кістяк соціальної проблеми, відносяться: соціальна необхідність, соціальна потреба, соціальний інтерес, зрештою, соціальне протиріччя. Саме перелічені елементи складають архітекtonіку формування загальної теорії управління планетарним розвитком як соціальної проблеми і «надають» їй такого фундаментального атрибута, як об'єктивний характер. Формування проблеми організаційного буття планетарної спільноти відбувається, як відомо, трьома етапами. Алгоритм саморозгортання поняття «проблема», як рух сутності цілого, проаналізовано у гегелівському вченні про науку логіки.

До морфологічних проблем системи управління відносяться ті проблеми, що стосуються структури або «устрою» її як відносно самостійного утворення. До функціональних – ті, що стосуються її функціональних властивостей. Їх можна спостерігати та вимірювати через розбалансування якісних та кількісних показників розвитку різних регіонів планети, галузей народного господарства, аритмію, дисфункції та диспропорції в соціальному цілому. За джерелами походження такі протиріччя виникають: по-перше, між якісно тотожними елементами системи управління; по-друге, між функціонально диференційованими її елементами; по-третє, між функціонально протилежними елементами системи. Зробимо висновок, що соціальна проблема в структурі системи управління планетарним розвитком остаточно сформована, коли викристалізувалось головне її структурне протиріччя, а саме: вимоги, умови їх виникнення та умови вирішення. Соціальна проблема формує новий зміст, який наповнює систему управління планетарним розвитком позитивним матеріалом на підставі створеного ідеалу. При цьому негативний матеріал, що деформував процеси, відносини, зв'язки в соціальному органі, зменшується за обсягом та впливом на ціле. Орган оживає, починається фаза оздоровлення і підйому в розвитку.

Вищевикладене доводить, що прогнозування організаційного буття планетарної спільноти дійсно є соціальною проблемою, оскільки існує протиріччя між реальним станом світсистеми, що склалась на початок ХХІ століття, й ідеальним станом у формі планетарного соціального організму, що вона має здобути, за нашими прогнозами, на кінець ХХІ – початок ХХІІ ст. Це означає, що еволюційна глобалістика має відповісти на низку питань, пов'язаних з прогнозуванням організаційного буття планетарної спільноти, а саме: 1) в якому стані нині знаходиться світсистема, який її потенціал для набуття організмової форми як найбільш економної структури з погляду збереження енергії планетарної спільноти, здатної до самовідтворення, саморозвитку і саморегуляції; 2) який організаційний вигляд буде мати

планетарна спільнота на кінець ХХІ століття, які елементи вона матиме; 3) якими шляхами має відбуватися становлення організаційної цілісності планетарної спільноти; 4) якими функціональними можливостями буде володіти планетарний соціальний організм на початок ХХІІ століття; 5) якою соціальною динамікою він володітиме, якими ризиками для планетарної спільноти вона буде супроводжуватись.

У *підрозділі 1.3. – «Принципи, підходи, методи та категоріальний апарат дослідження»* – подається: 1) обґрунтування світоглядного підходу до сутнісних характеристик предмета дослідження; 2) обрання ідеології його вивчення; 3) вибір принципів, підходів, методів і категоріального апарату. Світоглядна позиція дослідника є тут чи не найголовнішим компонентом, оскільки саме від неї залежить, сприймає він організаційне буття планетарної спільноти як соціальну проблему, що потребує негайного вирішення, чи він вважає, що тут її немає загалом або вона є несуттєвою. Ідеологія дослідження – це інструмент вивчення майбутнього стану організаційного буття планетарної спільноти, оскільки являє собою семантичні фільтри для відбору будівельного матеріалу і збирання образу планетарного соціального організму як кінцевого продукту організаційної взаємодії Планетарної особистості, Світового громадянського суспільства, Світової держави і Світового уряду, тобто є внутрішнім продуктом соціальної взаємодії учасників планетарної спільноти. Це, на нашу думку, чотири семантичних фільтри для вивчення різноманітних аспектів обраної проблеми: світоглядний, логічний, гносеологічний і онтологічний.

Вихідними інструментами методологічної діяльності є принципи, підходи і методи дослідження. Принципи дослідження відіграють виняткову роль, оскільки вони забезпечують, з одного боку, глибину дослідження соціального явища – світсистеми і виявляють специфічні механізми організаційного буття планетарної спільноти, а з іншого, – оригінальність подання концептуальної моделі предмета дослідження, що викристалізована із загальної картини проблемного поля після з'ясування сутності, змісту і форм організаційного буття планетарної спільноти. Автор спирається на ідеї і принципи глобалістики, синергетики, діалектики, кібернетики і загальної теорії систем. **Принципи глобалістики**, на жаль, ще тільки формуються у школах і концепціях культурологічної, економічної і політичної глобалістики. Найбільш відомими серед них є: концепція «меж зростання» (Дж. Форестер, Д. Медоуз, Е. Пестель, М. Месарович); концепція «гуманістичного соціалізму» (Я. Тинберген); концепція «нового гуманізму» (Л. Печчеї); концепція «дороговкази в майбутнє» (Б. Гаврилишин); концепція «сталого розвитку» (Л. Браун); школа універсального еволюціонізму (теорія глобальних рішень і компромісів) (М. Мойсєєв); школа мітозу біосфер (Д. Ален, М. Нельсон); школа контрольованого глобального розвитку (Д. Гвішіані); школа світ-системного аналізу (І. Валлерстайн); концепція «глобальної спільноти» (М. Чешков);

концепція «геогенези» (Е. Кочетов). У сучасній глобалістиці домінуючим є єдиний, інтегрований, глобально-цивілізаційний підхід. Автор додає ще культурно-історичний підхід, основним **принципом якого є моделювання** майбутнього стану планетарного світу. На його основі напрацьовується низка специфічних моделей майбутнього. Серед них автор звертає увагу на динамічну світову модель Форрестера як метод імітаційного моделювання, модель СВІТ-3 Донелла і Денніса Медоузів, сучасні моделі кризових ситуацій та глобальної багатовимірної міжцивілізаційної моделі, а також моделі архітектури світової спільноти та сценарії еволюції сучасної цивілізації. «Цивілізація» є головною категорією глобального аналізу: «культурно-історичний тип» (Н. Данілевський), «висока культура» (О. Шпенглер), «локальна цивілізація» (А. Тойнбі), «культурна суперсистема» (П. Сорокін), «модель культури» (А. Кребер). **Принципи синергетики** відкривають таємницю породження як елементів існуючої світ системи, так і самого явища – планетарного соціального організму. До таких принципів віднесемо 7 основних принципів синергетики: два принципи Буття, і п'ять – Становлення. Два структурних принципи Буття: 1) гомеостатичність; 2) ієрархічність. П'ять принципів Становлення: 3) нелінійність; 4) нестійкість; 5) незамкнутість; 6) динамічна ієрархічність; 7) спостережуваність. Принципи діалектики є найбільш прийнятними, оскільки вітчизняна філософія і наука, а особливо, дослідницька практика, їх добре опанували. Йдеться про принцип розвитку та принцип взаємозв'язку. Вони відображають основи буття й пізнання, виражають їх найфундаментальніші особливості й відношення; виконують нормативну та регулюючу функції, орієнтуючи і спонукаючи людей до дії; виводяться з пізнання й супроводжують його; є способом розгляду й розуміння предметів. До принципів кібернетики віднесено: 1) зворотний зв'язок; 2) ієрархічність управління; 3) відповідність керованої і керуючої систем; 4) зовнішнього доповнення; 5) необхідної різноманітності; 6) «чорної скриньки». Принципи загальної теорії систем мають два різновиди: теоретичні і методологічні. До перших відносяться принципи цілісності, організованості, функціональності і динамічності, а до другого – структурний, функціональний і динамічний. Особливо важливим є діяльнісний принцип. При цьому зазначимо, що дослідницька діяльність є органічною єдністю підходу, тобто напрямом дослідження, і тих способів, прийомів пізнання, які потрібні для просування в цьому напрямі (це вже метод дослідження). Висловлюючись метафорично, метод можна зображати як своєрідну мережу, «трал», який служить для «вилову» нових знань. Головне навантаження припадає на системний, структурний, функціональний, динамічний, еволюційний, цивілізаційний підходи. Окрім вказаних методологічних принципів і підходів, у методології системного аналізу застосовуються конкретно-наукові методи. До них відносяться як емпірично-інтуїтивні методи, що забезпечують зв'язок дослідження з реальним світом і дозволяють проводити експериментальну

перевірку теоретичних побудов, так і логічно-дедуктивні методи, що відрізняються суворістю виведень і мають деякі обмеження (у рамках цих методів не можна вивчати відкриті системи). Провідним у цьому дослідженні є індуктивний метод, тобто кропітке узагальнення практики соціального розвитку. До цього додамо, що основними методами прогнозування є методи екстраполяції і моделювання та експертні методи.

Категоріальний апарат дослідження має надзвичайно великий вплив на якість наукової продукції, оскільки смисли, що аргіогі закладені в слова, мають різний інформаційно-енергетичний потенціал. Оскільки механізм дії понять заснований на порівнянні смислів, що містяться в них, то зовні він виступає як мова. Завдяки мові духовний світ самовиражається в об'єктивній реальності. Мова, матеріалізуючись, породжує текст. У дослідженні базовим поняттям є «світсистема». Частка «світ» свідчить про те, що йдеться про планетарний рівень. Робочі інструменти – це поняття: «система», «структура», «елемент», «компонент», «функція», «організація», «середовище», «вхід» і «вихід», «поведінка», «соціальна система», «соціальна структура», «соціальна функція», «соціальне середовище», «соціальна організація», «соціальна поведінка». Особливу групу складають поняття-ознаки, що характеризують такі властивості соціальної системи, як цілеспрямованість, інтерактивність, детермінована, референтність і самореферентність, «активність», «реактивність», «стабільність», «дисфункція» («дисфункціональність»), «алгоритм», «гомеостаз» («гомеостазис»), «гомеорез», «гомеоклаз», «адаптивність», «інтегративність», «доцільність», «сумісність», «стійкість», «керованість», «емерджентність», а також поняття, що виражають динаміку розвитку систем і поділяються також на дві групи: поняття, що визначають динамічні характеристики системи (наприклад, «динамічність», «ефективність», «комплексність», «автономність», «раціональність», «стратегія» і ін.), і поняття, що характеризують основні динамічні процеси (наприклад, «розвиток», «динаміка», «деградація», «дезінтеграція», «конфлікт», «оптимізація», «самоорганізація», «саморегуляція», «синтез» та ін.).

У другому розділі – **«АНАЛІЗ ПРОВІДНИХ ТЕНДЕНЦІЙ СТАНОВЛЕННЯ ЦІЛІСНОЇ СВІТСИСТЕМИ»** – з'ясовано джерела і механізми переформатування морфології планетарної світсистеми з ячеїстої до мережевої, становлення Світового суспільства знань з приматом духовного виробництва і економіки знань.

У підрозділі 2.1. – **«Мережевість як становлення нової онтології планетарної світсистеми»** – доведено що сутність і зміст онтологічної складової планетарного світу полягає в тому, що вона, морфологічна основа, кількісно змінюється в бік укрупнення організаційних структур (ЄС, Південноамериканський Союз, Євразійський Економічний Союз та ін.), а якісно – завдяки зміні властивостей структури, що від стану ячеїстої, тобто утвореної сукупністю окремих національних держав, переходить до стану

мережовості; атрактором становлення онтологічної єдності планетарної спільноти виступає Світовий ринок, що завдяки своїм компонентам, а саме: ринку товарів, послуг, капіталу, технології, інформації і міжнародному пересуванню людей, насамперед робочої сили, сформує протягом ХХІ століття нові зони економічного розвитку, йдеться про структури геополітичного походження, а саме: Південноамериканський Союз, Євразійський економічний союз і низку інших організаційних утворень, що претендують на особливий статус у політико-економічному просторі планети; параметрами управління онтологічним розвитком структури Світового суспільства є, на нашу думку, соціальні мережі – Інтернет, Facebook, LinkedIn, Twitter, Vkontakte, нові форми радіозв'язку, від голосового повідомлення мобільного телефона до SMS, WiFi і WiMax та ін.; кінцевим продуктом фазового переходу є мережеве суспільство як соціальна структура, заснована на мережах, керованих інформаційно-комунікаційними технологіями, ґрунтованими на мікроелектроніці і мережах комп'ютера, які генерують, обробляють і розподіляють інформацію через системи мереж. Воно, мережеве суспільство, на сьогодні ще не охоплює увесь планетарний простір, але складає ядро світової соціальної структури і проявляє тенденцію до швидкого поширення.

У підрозділі 2.2. – *«Інформаційна єдність планетарної спільноти як провідна засада становлення цілісної світсистеми»* – встановлено, що тенденція до становлення інформаційної єдності планетарної спільноти полягає в переході від локально замкнених інформаційних обмінів між учасниками планетарного життя до створення органічної єдності у формі універсального інформаційного суспільства, органічна цілісність якого забезпечується інформаційним метаболізмом, що живиться семантикою ноосфери. Структурно вона, інформаційна цілісність, утворюється завдяки інформаційному обміну смислами, в якому беруть участь людина і суспільство, що обмінюються між собою і зовнішнім середовищем генетичною, фенотипною, структурною, комунікативною, управлінською інформацією; атрактором цієї тенденції є соціальні комунікації, що забезпечують соціальну взаємодію людей між собою за допомогою обміну текстами, які циркулюють каналами соціальних комунікацій, особливо Інтернету і ЗМІ, і сила їх кратологічного впливу на людину прирівнюється до впливу істини і грошей. Це веде до того, що соціальний вплив спадкової аристократії поступається впливу менеджерів і експертів, і у просторі організаційної діяльності з'являються менеджери планетарного масштабу: йдеться про меритократію, ноократію, раціократію, інетократію, нетократію, езократію та ін.; параметром порядку в такому горизонті структурних і функціональних перетворень є наукові знання про планетарне буття, універсальним інструментом – планетарна мова завдяки смислам, що закладені в її семантичні одиниці, а саме: ідеалам суспільного розвитку. Мова Інтернету нині є більш впливовим засобом організаційного мислення і організаційної поведінки, ніж традиційні силові методи управління

поведінкою людини. Посилення протягом ХХІ століття організаційної ролі знаннєвого компонента в бутті планетарної спільноти настільки відчутне, що коли науковці заговорили про формування суспільства знань як першого етапу становлення інформаційного суспільства, то його сприймають нині без будь-якого заперечення з боку пересічної людини; кінцевим продуктом цієї тенденції є інформаційне суспільство. Його становлення реалізується завдяки інформаційному метаболізму, що притаманний якісно новим утворенням, а саме: живим системам, оскільки забезпечує їх життєдайність і аутопоезис, тобто самовідтворення, а це притаманно функціональним (польовим) системам, наприклад, соціальним організмам окремих країн. Свідченням становлення якісно нової польової структури – планетарного соціального організму – є самопородження окремих його органів, наприклад, Світового громадянського суспільства, Світової держави, Світового уряду, Світового банку, МВФ, Світового суду та ін.

У підрозділі 2.3. – «Тенденція до становлення організаційної цілісності планетарної спільноти і потреба у глобальному управлінні світсистемою» – формалізовано, що тенденція до становлення організаційної єдності планетарної спільноти полягає в переході від нині діючих національних систем державного управління і місцевого самоврядування до становлення органічної системи Світової влади, що розкладається на чотири складові – атрактори: недержавну владу Світового громадянського суспільства, Світову законодавчу владу, Світову виконавчу владу і Світову судову владу; на демократичних засадах породжує Світову державу з головним виконавчим органом – Світовим урядом, єдиною нормативно-правовою системою у формі загальноцивілізаційної системи цінностей, планетарної моралі і Світовим правом; права і свободи особистості людини є лакмусовим папірцем демократичності глобалізаційного процесу у сфері організаційного буття планетарної спільноти. Нові види Світової влади технологічно народжуються і закріплюються в організаційному бутті планетарної спільноти на початку ХХІ століття, але ця тенденція однозначно веде до становлення якісно нової системи управління соціальним світовим розвитком і сприяє подальшому саморозгортанню алгоритму саморегуляції цілісної світсистеми; демократія проявляє себе в цьому контексті як параметр порядку в ході самопородження нового світоустрою. Саме вона забезпечує поки що стихійний розподіл Світової влади в організаційній матриці планетарного життя між матеріальним і духовним виробництвом, між монопольно вибудуваними і агресивно налаштованими на світове панування господарськими утвореннями, між окремими національними державами і їх військово-політичними блоками. Зворотним боком, за таких умов, загострюється проблема переусвідомлення в контексті глобалістики явищ свободи і волі людини і її колективних утворень; кінцевим продуктом тут є організоване суспільство (за В. Андрущенком), в якому раціонально розподілена Світова влада якісно новим розподілом Світової

влади між Світовою державою (державною владою: законодавчою, виконавчою і судовою) і Світовим громадянським суспільством (недержавною владою).

Таким чином, досліджено становлення Світового суспільства знань, що є продуктом організаційної взаємодії трьох провідних тенденцій у саморозгортанні планетарного соціального світу, а саме: онтологічної, інформаційної і організаційної єдності, кожна з яких веде до появи нової якості планетарного світу, а разом – до якісно нового організаційного життєустрою світової спільноти на основі знаннєвої економіки у сфері матеріального виробництва, кроскультурних цінностей – в духовній сфері і міжнародного права – в управлінні соціальним розвитком світової спільноти.

У третьому розділі – **«АНАЛІЗ ПЛАНЕТАРНОЇ ОСОБИСТОСТІ ЯК СУБ'ЄКТИВОВАНОГО ЧИННИКА ОРГАНІЗАЦІЙНОГО БУТТЯ ЦІЛІСНОЇ СВІТСИСТЕМИ»** – здійснено аналіз місця і ролі людини в саморозгортанні планетарного світу та спонтанної зміни його атрибутивних властивостей у часі і просторі.

У підрозділі 3.1. – **«Планетарна особистість та її роль у саморозгортанні соціального світу»** – подана структура потреб сучасної людини, напрям і динаміка їх розвитку, що визначають напрям еволюції планетарної спільноти, і вичерпно пояснює її місце і ролі в створенні, становленні, функціонуванні і розвитку існуючої світсистеми. Планетарна особистість та її атрибутивні характеристики, що охоплюють діапазон від колективного безсвідомого до колективного свідомого – ось ключ до відповіді на більшість питань щодо глобалізації світового розвитку та її наслідків. Якщо цю тезу поширити на планетарний рівень, то це означає, за нашим баченням, що уся планетарна спільнота сприймається як органічний суб'єкт історичної дії, що творить і відтворює планетарне життя в повному обсязі усіх форм – економічних, політичних, культурних, організаційних, зокрема й суб'єктивованих, і об'єктивованих. Тож, на нашу думку, Планетарна особистість – це єдиний універсальний Суб'єкт планетарного розвитку з усім багатством атрибутивних властивостей людини ХХІ століття. Особистість людини породжує планетарний соціальний світ і несе за нього відповідальність. Вона робить це завдяки біологічним і соціальним властивостям свого біологічного тіла. Теоретичний аналіз суті соціального світу показав, що творцем її справжньої форми, тобто реального соціального світу, може бути тільки колективний суб'єкт – планетарна спільнота, оскільки за своєю природою соціальність є реалізованим корпоративним принципом. Тому окремо проаналізовано нових людей (The New People), Постлюдину (С. Хорунжого) і, особливо, «Людину Мережі – Інтермена (І. Девтерова). Особистість Інтермена формується в Мережі і належить мережевим співтовариствам. Інтермен будує плани, виходячи лише з можливостей, що відкриваються Мережею, інтелектуально і емоційно прив'язаний до неї, залежить від процесів, що відбуваються в кіберпросторі, переживає захоплення

і потрясіння у зв'язку з подіями, що відбуваються в Мережі, закохується і ненавидить через Мережу, шукає допомоги, підтримки через Мережу. І лише Мережу. Психологічно Інтермен прив'язаний до процесів у Мережі, що стосуються безпосередньо його, бо лише їх вважає справжніми, вартими його уваги та часу. На нашу думку, сутністю Інтермена є його здатність реалізовуватись у такій локальній особистісній системі, що визначається поняттями: Інтермен-маргінал (звичайний користувач інформацією), Інтермен-хакер (користувач прихованою інформацією) і Інтермен-творець (творець інноваційних інформаційних проєктів).

Висунуто робочу гіпотезу про те, що планетарна спільнота завдяки активізації атрибутивних властивостей здатна набути протягом ХХІ століття перехідного стану від планетарного до космічного буття. До цього висновку підштовхує й ідея К. Ціолковського про перехід людства в майбутньому у фазу існування чистої енергії, яку він назвав «променистим людством». Чи не в цьому полягає сенс виходу планетарної спільноти у «точку Q» Тейяра де Шардена? За таких умов біологічний організм планетарної людини може зреагувати декількома способами, а саме: 1) найбільш бажаною є ситуація, у якій проявляться якісно нові властивості організму людини, що перебувають у його структурі у формі не проявлених атрибутів; 2) біологічне тіло пересічного землянина увійде в негативну фазу і планетарна спільнота вимушено обмежить своє буття можливостями планетарного простору; 3) найбільш вірогідний, коли викристалізується філа розумно обдарованих людей, що будуть здатні освоїти ноосферний простір на основі опанування ноосферного мислення, ноосферного світогляду, ноосферної свідомості і ноосферної поведінки.

У підрозділі 3.2. – «Космополітизм як засіб формування планетарного світогляду і ідеології поведінки Планетарної особистості» – з'ясовуються умови та механізми, завдяки яким пересічні громадяни планети можуть стати спершу Планетарною особистістю, а згодом і планетарною спільнотою. Якщо виходити з того, що глобальна людська цивілізація є об'єктивною неминучістю й необхідністю, то постає питання про спрямовану підготовку до її становлення. З цією метою ми відпрацьовуємо робочу гіпотезу про те, що потрібно забезпечити чотири чинники, а саме: перший – побудувати якісно нову загальнонаукову картину світу; другий – звернутись до космополітизму, що тлумачиться нами: 1) як світогляд; 2) як ідеологія; 3) як принцип розбудови нового світоустрою; зрештою, четвертий і головний – сформувати нове мислення людини. Особливу вагу має загальнонаукова картина світу як суб'єктивована ціннісно-смилова матриця, що утримує увесь когнітивний потенціал особистості і уважно реагує на нові збудження її свідомості і підсвідомості. Вона приваблює вже тим, що в ній дедалі більше й вагомніше місце займає ідея Космосу, що означає «порядок», організованість, гармонію, досконалість, красу. Першочергово його використовували, як відомо, для характеристики військових лав та державного устрою (Аристотель, Геродот,

Горгій, Демокріт, Протагор) (соціально-політичний аспект), до зовнішньої краси речей та вигляду людини, яка «привела себе до ладу» (орфіки, Парменід, Демокріт, Платон) (естетичний аспект), а також до пристойності та порядності індивідів (Геракліт, Демокріт, Біант) (етичний аспект). Для з'ясування сутності, змісту і форм поняття «космополітизм» ми звертаємося до його етимології. Аналізуються варіанти написання слів космополітизм, космополіт (який виступає носієм космополітизму) та Космополіс (як мета реалізації досліджуваного принципу). Ідея космополітизму не є новою, оскільки вона виникла ще в Античні часи. Сократ, Діоген Синопський, Зенон з Кітіону, Антифонт, Гіппій були першопрохідцями в створенні ідеї єдиного соціального світового устрою. Кініки, стоїки, киренаїки та софісти продовжували пошуки своїх ідейних лідерів. І. Кант – визнаний ідеолог космополітизму класичної німецької філософії. Ідея вічного миру також розвивалася у творчості таких літераторів, соціологів, філософів, як Л. Толстой, Е. Роттердамський, Я. Коменський, В. Пені, Ш. Ірине де Сен-П'єр, Ж.-Ж. Руссо, І. Фіхте, І. Гердер, В. Малиновський та ін. Сучасні дослідники розглядають космополітизм як нову парадигму буття, як необхідний крок планетарної спільноти до свого ідеального існування. Загальну концепцію космополітизму відображено в працях зарубіжних сучасників: У. Бека, Д. Арчібугі, Д. Хелда, Х. Брігхауза та Г. Брока, Р. Коена та Р. Файна, М. Фезерстоуна, Д. Холлінгера, С. Малколмсона, С. Поллока, Х. Бхабха, С. Брекенріджа, С. Шевлера, Дж. Валдрона та ін. Генезу космополітичного світогляду крізь історію досліджували І. Браун, Х. Харріс, Д. Хітер, Дж. Молес, Т. Шлерет, С. Тоулмін. Концепцію космополітичної демократії формували Д. Арчібугі, Д. Хелд, М. Кьохлер, Р. Баубьок, У. Бек, С. Бейтз, Т. Бреннан, Дж. Габермас, Б. Холден, Т. Погг, Дж. Росенау, М. Шоу, Дж. Томлінсон, М. Зюрн. Космополітичне право та правосуддя досліджували С. Андерсон-Голд, Б. Баррі, Д. Бітам, С. Коней, Р. Фалк, Н. Фрезер, А. Хоннет, Р. Гудін, Д. Хелд, Д. Хірш, С. Джонс, А. Купер, Т. Погг, Дж. Роулс, М. Зюрн, С. Джорджес. Явище глобальної культури розглядали У. Бек, С. Брекенрідж, Х. Баба, Д. Чакраборті, У. Конноллі, М. Нава, Б. Жержинські, Дж. Уррі, Б. Тьорнер, Г. Захарі, М. Реджев, Дж. Томлінсон. Космополітизму присвячені праці Дж. Дерріда, Д. Леві, Н. Шнайдера. Деякі автори прогнозували перспективи Європи в дискурсі реалізації принципу космополітизму: І. Балібар, У. Бек, І. Гранд, Н. Бреннер, Г. Деланті, С. Румфорд, М. Гревер, Л. Паулі, М. Кілдор. Розвиток постколоніального світу зображали Т. Бреннан, І. Чамберс та Л. Кьорті, П. Чіа, А. Дірлік, М. Майоші, С. Рандерія, У. Робертсон, П. Ван дер Веєр, С. Зубайда. Пошуки в площині нормативного космополітизму здійснювали К. Аппія, Д. Арчібугі, Дж. Боман, М. Лутз-Бакман, Т. Бреннан, Г. Каваллар, С. Ковел, С. Кронін, Р. Де Грейф, Р. Фалк, Р. Файн, У. Сміт, Дж. Габермас, Л. Харріс, Д. Хелд, А. Купер, Т. Мартенс, Р. Міллер, М. Нассбаум, Р. Рорті, Н. Стівенсон, Дж. Валдрон, А. Вуд. Серед українських мислителів ідеологом космополітизму визнаний

М. Драгоманов, який у своїх працях та поглядах надав йому «українське обличчя». Дослідженню планетарної єдності присвячені праці та філософські пошуки В. Беха. Аналіз сучасних змін та трансформації здійснено в працях В. Воронкової, М. Шепелєва та ін.

Набуття Планетарною особистістю якостей для опанування ноосферного простору можливе за декількох умов. Перша умова – вона має навчитися по-новому мислити; друга – філософія повинна забезпечити наш світогляд відповідними модусами і символами; третя – наука повинна накопичити наукові знання про буття людини в ноосферному просторі, а культура і освіта спрямувати їх в інтелектуальне поле планетарної особистості. Тож проблема зміни мислення спершу пересічної людини, а згодом і планетарної спільноти, як цілісності, є найскладнішою і найбільш проблемною. Сформувати нове мислення Планетарної особистості на практиці можливо, на нашу думку, трьома шляхами: 1) планетарною освітою (навчанням у космополітичній парадигмі); 2) планетарним вихованням у суспільстві; 3) практичною повсякденною діяльністю у сфері організації взаємобуття планетарної спільноти. Власне, на цій основі має сформуватись Планетарна особистість, що здатна буде налагодити соціальну взаємодію і соціальну комунікацію в просторі ноосфери. Вона має прийти на зміну гармонійно розвиненої особистості і стати містком до формування Ноосферної особистості, середовищем життєдіяльності якої вже має бути ноосфера в її чистому вигляді, тобто як середовище повсякденного користування смислами, які діють у планетарній ціннісно-смысловій матриці.

У четвертому розділі – **«АНАЛІЗ ОБ’ЄКТИВОВАНОГО ЧИННИКА ОРГАНІЗАЦІЙНОГО БУТТЯ ПЛАНЕТАРНОЇ СВІТСИСТЕМИ»** – проаналізовано стан чинників, що мають увійти до планетарного організму, а саме: Світове громадянське суспільство, Світовий уряд і Світову державу.

У *підрозділі 4.1. – «Світове громадянське суспільство як продукт саморозгортання планетарної спільноти»* – проаналізована можливість набуття ним властивостей світового масштабу і можливість виконувати в новій конфігурації світсистеми притаманні йому функції джерела влади і соціального контролю в системі саморегуляції соціального цілого. Ми виходимо з того, що громадянське суспільство – це публічна сфера активності громадян, інституціональна сцена, що характеризується відкритістю комунікації, публічним використанням раціонального критичного мислення, концентрацією на публічному благові, а не на приватних компромісах. Ця ідея живиться, як відомо, концепцією світового громадянства, міжнародного співтовариства, світового суспільства. Ясно, що поява міжнародного суспільства держав у Європі була ознаменована виникненням нової для того часу концепції міжнародного права, а також існуванням транскордонної і кроскордонної солідарності як у межах суспільних груп, так і між державами. В Україні проблематика громадянського суспільства і його становлення була в центрі

уваги багатьох вітчизняних дослідників. Ми формалізуємо атрибутивні характеристики цього феномена. Його суспільно-політичним «ядром» є, як відомо, цивільні групи (асоціації громадян), консолідовані в неурядові, некомерційні, незалежні організації. Найбільш важливим напрямом вивчення інститутів громадянського суспільства є дослідження глобалізованого інформаційного середовища і мережевої активності (social networking) як основної детермінанти формування глобального громадянського суспільства. Загальними рисами такого суспільства є: відкритість, рух до розширення демократії, прагнення до загальнолюдських (універсальних) цінностей. Воно будується за мережевим принципом. Мережа – антипод ієрархії, у межах якої взаємодіють традиційні державні та міжнародні актори. Силу його розбудовує горизонталь, що самоорганізується, на противагу впорядкованій вертикалі. Мережева форма організації дозволяє їй швидко адаптуватися до зміни зовнішніх умов, тому мережа значно прискорює будь-який розвиток. Межі «глобального» онтологічно розмиті, «глобальне громадянське суспільство» в дійсності злокалізоване в діяльності громадських груп і нерівномірно проявлене на різних континентах нашої планети. Дискусії щодо регіональної специфіки розвитку «громадянських суспільств» (в Африці чи Латинській Америці, на Балканах чи в просторі СНД) точаться вже давно.

Висвітлено значення і роль акторів глобального громадянського суспільства (global civil society actors). Суб'єктами формування Світового громадянського суспільства є також масові соціальні/політичні рухи і неурядові організації. Окреме місце займає діяльність системи «лівих рухів», інституціоналізованих у міжнародні Інтернаціонали (зокрема, Четвертий та похідні від нього). Аналізуються технології конструювання громадянського суспільства і їх дієвості, результативності на локальному і на глобальному рівнях. Йдеться про специфічну «топологію громадянського суспільства», тобто про «локальні простори civil society» і «глобальні простори civil society». Завдяки методологічному «масштабуванню» уявлення про феномен «громадянського суспільства» стає відчутнішим і конкретизованим. Джерелами у творенні Світового громадянського суспільства дедалі більше стають інформаційні технології і глобальні соціальні медіа. Їх організаційний, позитивний і деструктивний потенціал проявився в ході «твіттерних революцій» 2009 року (Молдова, Іран), «арабської весни» і «британського літа» 2011 року, Євромайдану в Україні (кінець 2013 – початок 2014 років). Ресурс соціальних мереж далеко не вичерпаний, тому міждисциплінарне вивчення мережевої активності потрібне для підтримки національної безпеки. Баланс між свободою і цензурою не новий для Інтернету. Але в умовах Web.1 – це проблема доступу до повноти інформації, а в умовах Web.2 і Web.3 – це здійснення реальних громадянських прав або посилення ризиків соціально-економічної стійкості суспільства. Що ж до неурядових організацій (НУО), як суб'єктів творення і відтворення Світового громадянського суспільства, то

варто зазначити, що їх роль постійно зростає, а чисельність – швидко збільшується. На нашу думку, структурні чинники громадянського поступу розгортаються: а) через формування громадського самоврядування у всіх сферах соціокультурної активності; б) через диференціацію від влади господарсько-економічних організацій і визнання права на приватну власність; в) через продукування відповідних документів, у яких фіксуються юридично-правові відносини і форми регулювання конфліктів, спорів та намірів врядування; г) через піднесення свободи і гідності людини в артефактах культури, що здійснюються в особливостях мови і мовлення, у фольклорі, пісенності, літературі, образотворчості, освіті, науці; д) через звичаї, традиції, етичні устої, форми державного врядування або його документально засвідчені наміри відносно демократичних, горизонтальних навичок тощо; ж) через толерування плюралізму етнічних меншин та релігійних громад, визнання за індивідом вільної участі в них.

Тенденція до демократизації інститутів глобального управління, розширення рухів боротьби за громадянські права в міжнародному правовому полі, поява потреби в глобальному громадянстві (*global citizenry*), розширення громадської сфери висловлювання і активізму до всесвітніх масштабів вимагають підтримки й інвестицій (часу, фінансів і політичної підтримки). Тоді трансформації громадянського суспільства в напрямі до Світового громадянського суспільства є ефективними, оскільки родове життя усупільнюється, формується нова міжетнічна спільність планетарного зразка, посилюються міграційні потоки, повсюди створюються міжнаціональні сім'ї, виникають нові види громадянства, наприклад, європейського зразка, що означає Світове громадянське суспільство має власну соціальну сферу. Охарактеризовано наявність і стан економічної, політичної і ідеологічної сфер у структурі Світового громадянського суспільства. Подаються основні ризики і перешкоди розвитку глобального громадянського суспільства. При цьому недержавна влада Світового громадянського суспільства, як продукт природного походження, має системний характер, морфологічний і функціональний виміри, має органічно взаємодіяти з державною владою Світової держави, утворюючи систему саморегуляції планетарного соціального організму, має специфічний механізм саморуху, що опирається на біфуркаційні властивості специфічних атракторів, що структурують планетарне соціальне життя завдяки використанню оригінальних параметрів управління.

У *підрозділі 4.2. – «Світовий уряд як суб'єкт глобалізованого управління соціальним розвитком планетарної спільноти»* – висвітлюються процеси породження світового уряду як органу управління соціальним розвитком планетарної спільноти. У такому контексті Світовий уряд – це концепція єдиної політичної влади над планетарним людством. Ідея Світового уряду сама по собі не нова. До неї, свого часу, зверталися: Данте Аліг'єрі (1265–1321) у трактаті «Монархія» (1310–1313); Іммануїл Кант (1724–1804) у

трактаті «До вічного миру» (1795), Фердинанд Тенніс (1855–1936) у працях «Спільнота» і «Суспільство» (1887); Торстейн Веблер (1857–1929) у праці «Дослідження природи миру і умов його підтримки» (1917), а також Бертран Рассел (1872–1970); Альберт Ейнштейн (1879–1955) у праці «Методи досягнення миру в цілому світі» (1948); Андрій Сахаров (1921–1989) у праці «Проект Конституції Союзу Радянських Республік Європи і Азії» Ч. 4 (1990) та ін. Величезну роль у впровадженні ідеї світового панування відіграли погляди Адама Вайсхаупта, що заснував орден Ілюмінатів у Європі (1776). Ілюмінати об'єдналися з масонами. Згодом орден був заборонений в Європі, але ідеї засновника отримали відгук у масонських ложах Америки. У практичному сенсі, не одне покоління людей поклало своє життя за її реалізацію. Ідея Світового уряду поступово визрівала в другій половині ХХ століття і загострилась на початку ХХІ століття.

Каталізатором становлення Світового уряду є територіальна глобалізація планетарної спільноти. Ось як, з позицій аналітиків Російської Федерації, найближчим часом вона розвиватиметься, і в яких напрямках: а) зміцнення держав традиційного типу в Латинській Америці, Південно-східній Азії, країнах колишнього СРСР; б) створення союзів і об'єднань держав в Європі, Північній Америці, ісламському світі; в) поява континентальних територіальних структур – Північноамериканської, Південноамериканської, Європейської, Далекосхідної (Тихоокеанської) і Ісламської; г) укрупнення континентальних територіальних структур до трьох (Американська, Європейсько-ісламська і Далекосхідна) або навіть до двох (Атлантична і Тихоокеанська). Таким чином, процеси територіальної глобалізації, глобалізації економічних форм і урбанізації вже сьогодні зливаються в єдиний процес глобалізації управління. Потреба планетарної спільноти в органі управління соціальним розвитком настільки гостра, що 2013 рік було оголошений роком Світового уряду. Вже створення Ліги Націй у 1919 році розглядали як прообраз Світового уряду, негатив якого відчули керівники інших країн світу і, не погодившись з цією ідеєю, масово не підтримали її. Саме на її основі згодом була створена, як відомо, ООН.

У наявних публікаціях йдеться про два види Світового уряду, що переслідують діаметрально протилежні цілі: організаційна структура першого типу – Таємний Світовий уряд і його присутність і вплив на світові процеси, віддзеркалені у численних публікаціях, стривожених долею планетарної спільноти; другого типу – Легітимний Світовий уряд, тобто той, що формується еволюційним або природним шляхом у ході організаційної взаємодії національних держав і міжнародних організацій, налаштованих на створення позитивних умов для життєдіяльності планетарної спільноти в нових умовах. Сучасна політична практика свідчить про гостре суперництво між цими двома різновидами Світового уряду. Таємний Світовий уряд має, на думку Д. Колемана, власну структуру управління (Ієрархію), що діє через престижні

міжнародні об'єднання і комітети. Їх величезна кількість, і усі вони виконують свою частину роботи щодо реалізації планів цього Світового уряду. Для обґрунтування цієї мети вони, Тристороння комісія, CFR (Комітет з міжнародних відносин), Більдерберзькі інсайдери, Ватикан, наводять 12 мегапроцесів, що свідчать на користь цієї ідеології: 1) фінансовий розвал; 2) економічні кризи; 3) соціальні потрясіння; 4) пандемії; 5) глобальне потепління; 6) відволікаючі мегатеракти «терористів»; 7) війни на Близькому Сході; 8) екологічні «аварії»; 9) вбивство великої політичної або релігійної фігури, щоб звинуватити ворогів еліт; 10) напад на «держави-ізгої»; 11) релігійне диво, що здатне відтворити «друге пришествя» Месії; 12) постановочний «контакт з прибульцями». Усі вони служать, щоб показати, що з ними не можна мати справу інакше, як у рамках Єдиної держави, тим самим виправдовуючи необхідність Світового уряду. Щодо планів Таємного Світового уряду на XXI століття, то вони фрагментарно відомі нам з класичної книги З. Бжежинського «Технотронная эра», що була видана тільки для ЦК КПРС накладом 500 примірників. Наше уявлення про стратегічні плани Таємного Світового уряду поглиблюється при ознайомленні з низкою його пізніших праць, наприклад, таких як «Велика шахівниця», «Выбор. Мировое господство или глобальное лидерство», а також з працями засновника «Римського клубу» Ауреліо Печчеї, особливо з його книгою «Перед безоднею».

Світовий уряд другого типу, що стихійно, але легітимно складається і націлений на зменшення ентропії соціального світу, є більш відкритим для сприйняття Світовим громадянським суспільством, керівниками національних держав і наддержавних/міждержавних локальних структур, створених на основі міжнародних, двох- і багатосторонніх міждержавних угод. При цьому політологи згодні з тим, що мондіалізм виступає як геополітична ідеологія Єдиного Світу, глобалізації, злиття усіх держав і народів в єдине планетарне утворення зі встановленням «Світового уряду». Ми вбачаємо, що легітимним суб'єктом мондіалізаційного процесу є транснаціональна еліта, інтегрована у простір глобальної культури – інтерократія. Мондіалізація – це процес формування транснаціональними елітами інфраструктури й технологій глобального управління, що спрямовані на забезпечення потреб глобальної економіки та відбивають ціннісні настанови глобальної культури. Вона полягає в цілеспрямованій стратегії інтерократії щодо зміни основ життя людської цивілізації в напрямку її перетворення на об'єкт глобального керування, що передбачає активне застосування політичними суб'єктами технологій свідомого ослаблення традиційних територіальних, соціокультурних, державно-політичних і економічних бар'єрів. Наслідком мондіалізації є втрата національними суспільствами контролю над процесом прийняття політичних рішень, що відтепер визначаються глобальними, зокрема, транснаціональними інститутами. Через це створюються передумови для винесення соціального протистояння за національні рамки, його глобалізації. Глобалізація управління

в умовах світового порядку, як квінтесенція процесу мондіалізації, має технологічний характер. Технотронна природа економічної системи глобалізму зумовлює технологізацію глобального управління. Наступним практичним кроком світової спільноти в зміцненні організаційної структури Легітимного Світового уряду і різкого нарощування його функціонального потенціалу у збільшенні його практичного впливу на управління планетарним розвитком є перехід до стану Електронного уряду.

Як основні висновки зазначено наступне: по-перше, ідея Світового уряду визріла як елемент свідомості людини і перейшла у площину реального організаційного життя світової спільноти; вона знаходиться на такому етапі, що потребує окремої уваги з боку соціологів, які мають формалізувати її стан і міру інституалізації як соціальної структури, і політологів, що мають визначити коло її функціональних обов'язків. По-друге, на початку ХХІ століття прихильниками, носіями і розбудовниками ідеї Світового уряду є дві великі групи людей: одна з них надзвичайно організована і активна, намагається протягом більш ніж ста років створити розвинену структуру, що отримала назву «Таємний Світовий уряд» з метою тоталітарного управління соціальним розвитком планетарної спільноти; друга – є більш розпорошена у планетарному просторі і часі, але поступово рухається у зворотному напрямі, тобто створює органи і організації колективного управління різного організаційного і територіального рівня з кінцевою метою створення Легітимного Світового уряду. По-третє, явище Світовий уряд, як дволикий Янус, постає в організаційному бутті в одному випадку як Легітимний Світовий уряд – приваблива організаційна структура планетарного рівня, що призначена гармонізувати життєдіяльність сукупності національних держав, які під тиском глобалізаційних процесів шукають у ній порятунку, а в іншому, – як Таємний Світовий уряд, тобто як зла організаційна структура, надмірної жадібності і кривавих грошей, накопичених на штучних локальних війнах, торгівлі зброєю, хворобах, екологічних негараздах, порнографії, проституції, економічних кризах, біржових махінаціях з цінними паперами. По-четверте, важливим моментом є встановлення місця, ролі і алгоритму організаційної взаємодії Світового уряду з сукупністю національних держав, що нині реально керують територіальним і продуктивним розвитком своїх країн, оскільки без встановлення меж і функцій кожного з учасників у мегасистемі планетарного організаційного буття тут не обійтись. По-п'яте, перспективи розв'язання цієї проблеми ми вбачаємо у розподілі функціональних обов'язків між національними державами і Легітимним Світовим урядом, а саме: доведенням робочої гіпотези про те, що Легітимний Світовий уряд має контролювати провідні процеси планетарного життєустрою людей, а національні держави мають відповідати за стан і розвиток території, тобто за локальний соціальний розвиток територіальних громад і свого народу загалом, оскільки міграція і міжетнічні шлюби поступово нівелюють етнічні межі, протистояння може

зберегтися на кінець XXI століття, швидше за все, тільки по лінії релігійних розломів. По-шосте, Світовий уряд не може існувати сам по собі, не зважаючи навіть на те, що він є провідним елементом системи планетарного управління, оскільки йому потрібні для повноцінного функціонування інші органи планетарного масштабу, разом з якими він має утворити Світову державу. Саме в здатності створити Світову державу вбачається сила Легітимного Світового уряду і слабкість Таємного Світового уряду. Тож, по-сьоме, є розуміння гострої необхідності теоретичного осмислення явища Світового уряду, не як соціально-філософського модусу, тобто ідеального зразка органу управління організаційним буттям планетарної спільноти, а як практичного завдання національних держав створити такий орган і наділити його загальними організаційними функціями, що впливають під тиском глобалізаційних/дефрагментаційних процесів із глибин, навіть не кінця XXI століття, а часуються з Майбуття третього тисячоліття.

У *підрозділі 4.3. – «Світова держава як продукт глобалізованого організаційного розвитку планетарної спільноти»* – подається образ Світової держави в сучасній теоретичній спадщині з метою подальшого аналізу її місця і ролі в становленні цілісної світсистеми. Ідея Світової держави має давнє коріння. Ще пророк Даниїл, використовуючи приклади давнього Вавилону, зобразив майбутню Світову державу, що мала чотири етапи: власне Вавилон, Мідійсько-Перська імперія, імперія Олександра Македонського і Римська імперія (Східна і Західна). Ідеальна держава, за Платоном, «повинна бути красивою вся загалом». Ця ідея живиться ідеологією мондіалізму. Його витoki сягають пізнього Середньовіччя, коли в Європі набули значного поширення ідеї створення універсальної (католицької, тобто вселенської) монархії. Її виступ на поверхню планетарного життя у XXI ст. викликаний диференціацією субстанційної основи соціального світу, що тільки зараз визріла до формування органів управління і саморегуляції, а до цього в ній панували механізми самоорганізації. Аналіз сучасних геополітичних праць красномовно свідчить про те, що на роль Світової держави на початок XXI століття може претендувати всього декілька національних держав або колективних утворень, насамперед, це: 1) США, що має відповідний політико-економічний потенціал і вдале географічне положення; 2) Росія, що ніяк не може позбутися імперського мислення і, постійно абонуючи, демонструє імперську поведінку, наприклад, у Грузії (2010), в Україні (2014); 3) Китай, що демонструє зразки швидкого економічного зростання і потужного політичного впливу на світовий розвиток; 5) Європейський союз (ЄС) зі структурами ОБСЄ що має розвинену інфраструктуру державного управління аж до власної монетарної системи – Євро.

Далі автор виходить з того, що процес формування Світової держави суперечливий і має поетапний характер. Принциповим моментом є розуміння того, що Світова держава має бути породженням Світового громадянського

суспільства, у структурі її має функціонувати Світовий уряд. Це означає, що в онтогенезі вона проходить ту стадію, яку пройшли, свого часу, національні держави, тому відтворювати її є сенс як поділ Світової влади на законодавчу, виконавчу і судову, що нині супроводжується впливом Світового громадянського суспільства, яке виявляється більш морфологічно зрілим, ніж тіло Світової держави. Тому тут потрібно враховувати владу Світового громадянського суспільства, що не тільки породжує й інституалізує Світову державу, але й забезпечує функцію зворотного зв'язку в системі самоорганізації і саморегуляції. Це означає, що елементна база Світової держави має в загальних рисах співпадати з елементною базою національної держави. Вона повинна мати: а) механізм державного управління; б) апарат державного управління; в) орган державного управління; г) інститут державного управління; д) принципи організації та діяльності апаратів державного управління світсистемою.

Світова держава проривається назовні завдяки загостренню суспільної потреби в глобальному управлінні глобальним розвитком планетарної спільноти, тому її становлення незворотне і значно посилюється трьома тенденціями, про які йшлося вище. У її становленні чітко проявляється така закономірність, що притаманна живим системам, як гетерохронія (від грец. гетерос – інший і грец. *chrónos* – час) – різночасність, зміна часу закладки і темпу розвитку органів, що спостерігається в нащадків тварин і рослин в порівнянні з предками. Цим автор пояснює випереджальні темпи появи Світового уряду відносно часу затримки породження Світової держави. Ми називаємо це явище соціальною гетерохронією. При цьому звертається увага на той факт, що нині відбувається інтенсивне становлення усіх органів, притаманних Світовій державі, що позитивно впливає на становлення її морфологічної завершеності і функціональної цілісності.

ВИСНОВКИ

Дослідження присвячене системній оцінці саморозгортання організаційного буття планетарної спільноти в контексті ХХІ століття. Воно має прогностичний характер, оскільки ми намагалися помітити у мороці глобалізаційного процесу контури організаційного устрою планетарного світу станом на початок ХХІІ століття. Дослідження чітко показало три взаємопов'язані, на нашу думку, мегапроцеси в горизонті планетарного буття: перший з яких ми протягом минулого часу постійно досліджували – це підйом планетарної спільноти по осі цивілізацій, і встановили, що він, цивілізаційний розвиток, здійснюється за алгоритмом: аграрна – індустріальна – інформаційна – інтелектуальна – космічна; другий – це саморозгортання філи розумної живої речовини, найвидатнішим представником якої, у планетарних межах, є особистість людини, що в цей же час паралельно проходить, як

виявляється, аналогічний шлях, тобто рухається по лінії: біологічна людина – гармонійна особистість – Планетарна особистість – Ноосферна особистість – Променисте людство; третій – самовиявлення в планетарному просторі явища смислогенезу як змісту субстанції Семантичного Всесвіту, що постав перед нами в цей час, як: архетипи – знання – інформація – цінності – смисли – космічний розум.

Маючи такі переходи, ми розглянули їх як алгоритм саморозгортання організаційної єдності смислогенезу, суб'єктивованого і об'єктивованого соціального світу, оскільки предметом істинного соціального знання і критерієм його справжньої науковості є загальні процеси і явища, що повторюються. Звідси – обов'язкова риса класичних концептуальних побудов – виокремлення необхідної стадіальності, або етапності, загального історичного розвитку планетарної спільноти. Основа виокремлення таких стадій і етапів – відтворення еволюційної матриці, що повторюється, в умовах, що розрізняються.

У більш конкретному вираженні результатів цього дослідження варто звернути увагу на те, що уперше було розглянуто і подано три закономірності саморозгортання планетарного соціального світу, що вирують у сучасному глобалізаційному процесі і ведуть у просторі ХХІ століття до становлення онтологічної, інформаційної і організаційної єдності планетарної спільноти.

Встановлено, що три вищерозглянуті глобалізаційні процеси, які відбуваються в горизонті структури, функціональних можливостей і організаційної взаємодії, зливаються в єдиний процес трансформаційних перетворень світсистеми, в основі якої лежить процес соціального метаболізму, що обслуговує якісно новий тип організації життєдіяльності планетарної спільноти – Світове суспільство знань.

Відтворено генезис Планетарної особистості з її синергетичним мисленням, космополітичним світоглядом і ідеологією, оригінальною інтернеткультурою, що потребує забезпечення якісно новими науковими знаннями, і наявності інтенсивного соціального спілкуванні на основі розвиненої організаційної культури або соціальної взаємодії з іншими особистостями в горизонті становлення єдиної планетарної форми життєдіяльності, що має бути побудована на раціонально організованих смислах.

Проаналізовано інтенсивне масштабне новоутворення – Світове громадянське суспільство, що інтегрує в собі системи транснаціональних співтовариств та неурядових організацій, колективних глобальних рухів, мережевих груп за інтересами, міжнародних професійних (наукових, адвокатських, журналістських та ін.) асоціацій, через які індивіди досягають соціальних і політичних домовленостей на рівні всього світу на основі культивування в усіх сферах буття «суб'єкт-суб'єктних відносин».

Значна увага приділена вивченню інтенсивного процесу становлення Світового уряду, що відбувається в ході жорсткої боротьби між «темними силами», до яких віднесено фінансистів і чиновників провідних країн світу, що намагається протягти в життя Таємний Світовий уряд, з одного боку, а, з іншого, – легітимним керівництвом національних держав і їх наднаціональних і міжнаціональних утворень за право сформувати Легітимний Світовий уряд на зразок ООН, потреба в якому на початок XXI століття надзвичайно загострилась, оскільки виступила назовні у формі негативних тенденцій екологічного, техногенного, біологічного і соціального спрямування, упорядкувати які можливо тільки за умови створення Електронного уряду, що дозволить системно охопити і збалансувати вплив сукупності задіяних у конкретній кризовій ситуації факторів.

Важливим наслідком нашої науково-пошукової роботи є те, що вдалося відтворити розпорошений у планетарному просторі повільний процес самоорганізації Світової держави, що є породженням Світового громадянського суспільства, у структурі якої має функціонувати Світовий уряд; повільність її формування в дослідженні пояснюється гетерохронічним затриманням формування численних її атрибутів і інституцій, наприклад, Світового права, Світового парламенту, Світового суду, що має відбуватися за збереження ролі територіального імперативу, якого дотримуються національні держави, і значення яких лише зростає. Детально розглянуті одноосібні і колективні претенденти, серед яких США, ЄС, Росія, Китай та деякі інші суб'єкти сучасної світової політики, на виконання ролі системоутворюючого чинника у створенні цього феномена і визначено, що на цю роль більше за всіх підходить така організаційна і політико-економічна структура, як ЄС, що діє на лідерських засадах на противагу силовим методам об'єднання національних держав, країн і народів, на кшталт намагань Російської Федерації.

Соціальну реальність у її визначеностях, як вона подана нами у вигляді сукупності суспільних процесів, які протікають одночасно, тепер вже не можна уявити існуючою без специфічної соціальної структури, яка формалізує і зберігає в цілісності потоки речовини, енергії та інформації, доки вони знаходяться в соціальному просторі і здійснюються у вимірі соціального часу. Такою організаційною формою є планетарний соціальний організм, що розглядається як специфічна форма життя, що виникла в межах нашої планетарної системи. Живить планетарний соціальний організм, що являє собою протиріччя між Планетарною особистістю і Світовим суспільством, інформаційний потік, що складається з генотипної і фенотипної інформації. Її життєдіяльність полягає в органічній взаємодії генотипу і фенотипу: генотип – інтеграція окремих особистостей у Планетарну особистість, а фенотип уже сьогодні представлений у вигляді інформаційної сфери планети, що піднімає світову спільноту до використання семантичного потенціалу ноосфери і Всесвіту.

Механізмом життєзабезпечення визначено соціальний метаболізм, у структурі якого відповідно виокремлено інформаційний обмін або інформаційний метаболізм, що реалізується у двох площинах: горизонтальній і вертикальній. Інформаційний обмін у горизонтальній площині отримав у літературі назву соціальної взаємодії, і до його змісту віднесено працю і спілкування. Взаємодія у вертикальній площині має організаційний характер і ґрунтується на обміні смислами і цінностями на основі норм суспільної моралі і Світового міжнародного права. У своїй сукупності вони обидва утворюють те, що ми називаємо виробництвом матеріального і духовного призначення.

Як практичний висновок з цієї тези слід вважати, що протягом ХХІ століття буде сформована принципово інша культура планетарної спільноти, яка буде цілеспрямовано націлена на створення позитивних зовнішніх і внутрішніх умов для процесу формування Ноосферної особистості. Сенси розкриваються в процесі пізнання трьох взаємопов'язаних складових: генерації (виникнення), функціонування та інтерпретації, що й утворює культуру будь-якого суспільства, і суспільство знань тут не є винятком із загального правила. Саме Світова культура, що сьогодні дефрагментована і соціально суперечлива, виступає механізмом породження, збереження та трансляції Світового соціального досвіду – як в рамках одного покоління, так і між поколіннями. Це ж їй притаманно й на планетарному рівні. Включення історичної людини в смислоутворення історії міняє і образ майбутнього – майбутнє суспільства з'являється в його відкритості спектру можливостей, що реалізуються людьми, у варіативній і альтернативній частинах.

У теоретичному вимірі процес перетворення планетарного соціального процесу на космічний містить у собі протиріччя, вирішення якого і призводить до виникнення якісно нової форми руху універсуму, що пояснюється закономірностями уже не ноосоціогенезу, а ноокосмогенезу. Ноосоціогенез, таким чином, переростає в ноокосмогенез і створює космічний рівень соціального буття світової спільноти, пов'язаний з тим, що життя людини не обмежується планетарною системою. Планетарний соціальний світ виходить за свої межі і починає поширюватись у космічному просторі. Цю ситуацію пояснює кібернетика другого порядку, що пропонує нову інтерпретацію поняття самоорганізації, властивої автопоетичним системам. Ф. Варела формулює два її основних принципи: 1) кожна операціонально замкнута система має власну поведінку; 2) кожна операціонально замкнута система змінюється шляхом природного дрейфу.

На завершальному етапі дослідження розглянуто динаміку організаційного буття планетарної спільноти і механізми його самоорганізації і саморегуляції. Для цього була відтворена модель гомеостату планетарного соціального організму на основі тих теоретичних знань і уявлень, що накопичені в сучасній науковій літературі з теорії самоорганізації і саморегуляції функціональних систем. Доведено, що саморегуляція

новоутворення, яким є планетарний соціальний організм, є самобутньою організаційною структурою, що ще тільки має народитися протягом ХХІ століття, але вона, по-перше, формується за законами становлення соціальних організмів окремих країн, а, по-друге, – має забезпечити ті ж самі функції, що й родовий соціальний організм, мається на увазі соціальний організм країни. Визначено, що повноцінне функціонування системи саморегуляції ґрунтується на наявності в структурі планетарного гомеостату чотирьох алгоритмів, а саме: 1) механізму формування законів, що має бути притаманним Планетарному парламенту; 2) механізму дії законів, що забезпечується логікою закладеного смислу; 3) механізму реалізації законів, що належить Світовій державі і Світовому уряду; 4) механізму соціального контролю, що має бути притаманним Світовому громадянському суспільству.

Об'єкт регуляції з боку Світової держави, у структурі якого функціонує Світовий уряд, є Світове громадянське суспільство. І це є цілком закономірним висновком, оскільки саме Світове громадянське суспільство породжує Світову державу і делегує їй регулятивну функцію. Предметом регуляції з боку Світової держави і Світового громадянського суспільства, що розподілили між собою Світову владу на державну і недержавну форми, мають бути планетарні процеси, що вичерпно забезпечують життєдіяльність планетарної спільноти і є позитивними умовами набуття Планетарною особистістю властивостей Ноосферної особистості. Це головний процес, що вбирає в себе усю енергетику планетного буття і потрібен Всесвіту. Доводиться, що сенс становлення планетарного соціального організму цілком пояснюється становленням Ноосферної особистості, або променистого людства, до якого, з одного боку, прагне планетарна спільнота, а з іншого, – потребує наш Всесвіт. Для реалізації цього глобального задуму вищих сил природи планетарний соціальний світ має набути просторового поширення і вивести планетарне життя на космічний рівень, тобто ноосоціогенез має поступитися місцем ноокосмогенезу.

Перспективним для подальшого дослідження, крім породження Ноосферної особистості, є, на наш погляд, також породження функціонального додатку, що забезпечується сталим функціонуванням живого соціального тіла планети. Виходячи із закономірностей функціонування розумної живої речовини, він доводить, що в процесі спільного функціонування особистості і суспільства з'являється якісно нова надрозумна речовина, яку можна назвати найчистішою соціальною реальністю. Для пояснення її носія треба освоїти якісно новий рівень соціальної реальності – надколективний. Життя надколективних соціальних утворень протікає у формі слабкої взаємодії, що породжується пульсацією — безкровних і колективних соціальних конструкцій. Отже, якщо дотримуватися принципу Реді, то ми змушені визнати ідею породження космічної форми життя на Землі. Отже, процеси планетарного соціального розвитку, що обрані нами як предметне поле даного дослідження, наберуть потужності і будуть реалізовуватись протягом усього ХХІ століття. Це

означає, що головний наслідок їх саморозгортання і взаємодії, до яких ми відносимо планетарний соціальний організм, набуде атрибутивних властивостей і буде спроможний якісно функціонувати, забезпечувати формування Ноосферної особистості і піднімати філу планетарного життя в космос не раніше ХХІІ століття.

**Основні положення дисертації викладено
у наступних публікаціях автора:**

Монографії:

1. Рябека О. Г. Дрейф планетарного світу: погляд у третє тисячоліття : монографія / О. Г. Рябека ; Мін-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М.П.Драгоманова. – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. – 588 с.

Статті у наукових фахових виданнях України:

2. Рябека О. Г. Становлення світового уряду як соціальна проблема ХХІ століття / О. Г. Рябека // Гілея : науковий вісник : зб. наук. праць / гол. ред. В.М.Вашкевич. – К. : ВІР УАН, 2013. – Вип. 75(№8) . – С. 257-260.

3. Рябека О. Г. Інтереси планетарної спільноти як чинник формування світової держави / О. Г. Рябека // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії : зб. наук. праць / гол. ред. В. Г. Воронкова ; Запоріж. держ. інж. акад. – Запоріжжя : ЗДІА, 2013. – Вип. №55 – С. 268-278.

4. Рябека О. Г. Ідеологеми дослідження управління соціальним розвитком планетарної спільноти / О. Г. Рябека // Політологічний вісник : зб. наук. праць. – К. : ВАДЕКС, 2014. – Вип. 72. – С. 57-67.

5. Рябека О. Г. Світове громадянське суспільство як продукт сучасного глобалізаційного процесу / О. Г. Рябека // Політологічний вісник : зб. наук. праць. – К. : ВАДЕКС, 2014. – Вип. 74 . – С. 170-181.

6. Рябека О. Г. Нові гравці планетарного соціального поля / О. Г. Рябека // Нова парадигма : [журнал наукових праць] / голов. ред. В. П. Бех. ; Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова ; творче об'єднання «Нова парадигма». – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. – Вип. 121. – С.12-23.

7. Рябека О. Г. Світовий уряд: на межі між таємним і очевидним / О. Г. Рябека // Гілея: наук. вісник : зб. наук. праць / гол. ред. В. М. Вашкевич. – К. : ПП «Видавництво «Гілея», 2014. – Вип. 84 (№5) . – С. 336-341.

8. Рябека О. Г. Мережевість як становлення нової онтології планетарної мегасистеми / О. Г. Рябека // Гілея: наук. вісник : зб. наук. праць / гол. ред. В. М. Вашкевич. – К. : ПП «Вид-во «Гілея», 2014. – Вип. 85(№6) . – С. 180-184.

9. Рябека О. Г. Глобалізація планетарного світу як продукт сучасного глобалізаційного процесу/ О. Г. Рябека // Гуманітарний вісник Запорізької

державної інженерної академії: зб. наук. праць / гол. ред. В. Г. Воронкова ; Запоріж. держ. інж. акад. – Запоріжжя : ЗДІА, 2014. – Вип. №58. – С. 41-53.

10. Рябека О. Г. Синергетичний погляд на трансформацію планетарного світу у контексті ХХІ століття / О. Г. Рябека // Вісник Прикарпатського університету. Філософські і психологічні науки. – 2014. – Вип.18. – С.110-115.

11. Рябека О. Г. Погляд на сучасний планетарний світ на порозі соціальної сингулярності / О. Г. Рябека // Нова парадигма : [журнал наукових праць] / голов. ред. В. П. Бех. ; Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова ; творче об'єднання «Нова парадигма». – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2014. – Вип. 123. – С. 32-42.

12. Рябека О. Г. Таємниця світового уряду: погляд на генезис і становлення / О. Г. Рябека // Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова: зб. наук. праць. – К. : Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2014. – Вип. 25. – С. 205-214.

13. Рябека О. Г. Фантом планетарної особистості: структура потреб, напрям і динаміка їх розвитку / О. Г. Рябека // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філософія» / ред. кол. : І.Д.Пасечник, М.О.Зайцев та ін. – Острог : Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2014. – Вип. 16. – С. 7-12.

14. Рябека О. Г. Сучасний ринок як атрактор становлення нової морфології планетарного світу / О. Г. Рябека // Вісник ХНПУ ім. Г. С. Сковороди «Філософія». – Харків : ХНПУ, 2014. – Вип. 42. – С. 80-95.

15. Рябека О. Г. Brexit у дзеркалі провідних тенденцій глобалізації сучасного планетарного світу/ О. Г. Рябека // Гілея: наук. вісник : зб. наук. праць / гол. ред. В. М. Вашкевич. – К. : ПП «Видавництво «Гілея», 2016. – Вип. 111 (№8) . – С. 179-183.

16. Рябека О. Г. Доля сучасної державної влади у контексті становлення громадянського суспільства//Проблеми соціальної роботи: філософія, психологія, соціологія [Текст]. – Чернігів : ЧНТУ, 2016. – № 2(8). – 242, [2]. – С.152-160.

17. Рябека О. Г. Таємниця світового уряду: погляд на генезис і становлення / О. Г. Рябека // Вісник ХНПУ ім. Г.С. Сковороди «Філософія» / Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Харків : ХНПУ, 2016. – Вип.47 (частина І). – С.24-36.

Статті у закордонних наукових виданнях:

18. Рябека О. Г. Новые участники планетарного социального поля / О. Г. Рябека // “Vesnik Hrodzenskaha Dziarzhaunaha Universiteta Imia Ianki Kupaly. Seryia 1. Historyia i Arkhealohiia. Filasofia. Palitalohiia” . – 2014. – Вип. № 3 (183). – С.102-108.

19. Рябека А. Г. Планетарная личность: фантом или реальность XXI века? [Электронный ресурс] / А. Г. Рябека // Культура и образование. – 2014. – № 8. – Режим доступа : URL: <http://vestnik-rzi.ru/2014/08/2006>

20. Riabeka O. G. World government formation as a social problem of the 21st century / O. G. Riabeka // Scientific works: The International Scientific and Theoretical Journal. – 2014. – №10. – p.44-48.

21. Рябека А. Г. Метаморфозы человеческой личности в контексте глобализации современного социального мира / А. Г. Рябека // Scientific works: The International Scientific and Theoretical Journal. – 2014. – №2 (23). – p.121-128.

22. Рябека А. Г. Модус планетарного политического поля XXI века / А. Г. Рябека // Вопросы политологии. – 2014. – Вып. 2(14). – С.26-37.

23. Рябека А. Г. Мировое государство как продукт глобализованного организационного развития планетарного сообщества / А. Г. Рябека // Вєсці БДПУ. Сер. 2. – 2014. – Вып.3 (81). – С.34-39.

Інші публікації

24. Рябека О. Г. Трансформація державної влади у горизонті становлення громадянського суспільства і Світового уряд / О. Г. Рябека // Дев'яті юридичні читання. Політико-правова реформа в Україні: історія, сучасність, перспективи / ред. кол. : В.П. Андрущенко, Ю.С. Шемшученко, Б.І. Андрусишин (та ін.) – К. : Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2013. – С. 375-382.

25. Riabeka Aleksandr. Planetary Personality: the Phantom or Reality of the XXI Century? / Aleksandr Riabeka //Philosophy & Cosmology: научный журнал. – 2014. – Т. 12 . – С 197-201.

АНОТАЦІЇ

Рябека О. Г. Глобалізаційні зміни морфології планетарного світу: соціально-філософський аналіз. – Рукопис.

Дисертація на здобуття доктора філософських наук зі спеціальності 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії. – Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – Київ, 2017.

У дослідженні обґрунтовується прогностична концепція становлення протягом XXI століття цілісної світсистеми на основі трьох провідних тенденцій, що ведуть до онтологічної, інформаційної і організаційної єдності процесів і продуктів: мережевого суспільства, інформаційного суспільства і організованого суспільства в структурі Глобального/Світового суспільства знань. Виникає якісно нова організаційна структура, що є планетарним соціальним організмом: її сутність подається як суперечність між Планетарною особистістю і Світовим суспільством знань, а елементами організаційного ландшафту є Світове громадянське суспільство, Світова держава і Світовий

уряд; її життєдіяльність упорядковується системою саморегуляції, що забезпечує породження нежиття; на порядок денний буде поставлена проблема формування Ноосферної особистості і безтілесних колективних суб'єктів – носіїв чистої соціальності; при цьому дослідження ноосоціогенезу швидко піднімається на рівень ноокосмогенезу, оскільки планетарна філа життя поступово оволодіває Ближнім Космосом і тому гостро потребує адекватного теоретичного пояснення.

Ключові слова: Планетарна особистість, Світове суспільство знань, Світове громадянське суспільство, Світовий уряд, Світова держава, планетарний соціальний організм, ноосоціогенез, ноокосмогенез.

Рябека О. Г. Глобализационные изменения морфологии планетарного мира: социально-философский анализ. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора философских наук по специальности 09.00.03 – социальная философия и философия истории. – Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова. – Киев, 2017.

В исследовании обосновывается концепция становления в течение XXI века целостной миросистемы на основе трех ведущих тенденций глобализации и информатизации, которые ведут к онтологическому, информационному и организационному единству процессов и продуктов: сетевого общества, информационного общества и организованного общества в структуре Мирового общества знаний. При этом формируется качественно новая организационная структура – планетарный социальный организм: ее сущность подается как противоречие между Планетарной личностью и Мировым обществом знаний, а элементами организационного ландшафта – Мировое гражданское общество, Мировое государство и Мировое правительство. Установлено, что выше упомянутые глобализационные процессы сливаются в единый процесс трансформационных превращений миросистемы, в основе которой лежит процесс социального метаболизма и который обслуживает качественно новый тип организации жизнедеятельности планетарного сообщества – Мировое общество знаний.

Автор анализирует процесс порождения Планетарной личности с ее синергическим мышлением, космополитическим мировоззрением и идеологией, оригинальной интернеткультурой и показывает, что она, новая личность, нуждается в качественно иных знаниях и новом типе социального общения с другими личностями. Социальное взаимодействие, в таком случае, должно быть построено на рационально организованных смыслах.

Далее проанализировано становление Мирового гражданского общества, которое интегрирует в себе системы транснациональных содружеств и неправительственных организаций, коллективных глобальных движений, сетевых групп за интересами, международных профессиональных (научных,

адвокатских, журналистских и др.) ассоциаций, через которые индивиды достигают социальных и политических договоренностей на уровне всего мира на основе культивирования во всех сферах существования «субъект-субъектных отношений».

В исследовании значительное внимание уделено изучению становления Мирового правительства, которое происходит в ходе жесткой борьбы между противоборствующими сторонами: с одной стороны – это Тайное Мировое правительство или «темные силы», к которым отнесены финансисты и чиновники ведущих капиталистических стран мира, а с другой – Легитимное Мировое правительство, которое еще только формируется руководством национальных государств и их наднациональных и межнациональных образований, например, ООН или ЕС.

Важным результатом поисковой работы есть то, которое удалось воссоздать процесс самоорганизации Мирового государства как результат действия потребностей Мирового гражданского общества и исполнительным органом выступает Мировое правительство. Низкие темпы становления Мирового государства объясняются явлением социальной гетерохронии.

Социальную реальность в ее новых параметрах общественных процессов, теперь уже нельзя представить существующей без специфической социальной структуры, которая формализует и хранит в целостности потоки вещества, энергии, и информации. Такой организационной формой является, по замыслу автора, планетарный социальный организм, который рассматривается им как специфическая форма нежизни. Питает ее информационный поток, который состоит из генотипной и фенотипной информации. Жизнедеятельность ее заключается в органическом взаимодействии генотипа и фенотипа: генотип – интеграция отдельных личностей в Планетарную личность, а фенотип представлен в виде автономной информационной сферы планеты – ноосферы.

Перспективным для дальнейшего исследования, кроме порождения Сначала Планетарной, а затем и Ноосферной личности, есть порождение оригинального функционального дополнения, которое есть результатом функционирования социального тела планеты – качественно новое сверхразумное вещество, которое можно назвать чистой социальной реальностью. Для объяснения ее носителя предстоит освоить качественно новый уровень социальной реальности – сверхколлективный. Жизнь сверхколлективных социальных образований протекает в форме слабого взаимодействия, которое порождается пульсацией — бескровных и коллективных социальных конструкций. Их освоение – есть ключ к теоретическому пониманию и практическому восприятию нами космической формы жизни, что зарождается сегодня на нашей планете.

Ключевые слова: Планетарная личность, Мировое общество знаний, Мировое гражданское общество, Мировое правительство, Мировое

государство, планетарный социальный организм, ноосоциогенез, ноокосмогенез.

Riabeka O. G. Globalization changes in morphology of planetary world: socio-philosophical analysis. – Manuscript.

Thesis to obtain the scientific degree of the doctor of philosophy in speciality 09.00.03 – social philosophy and philosophy of history. – National Pedagogical Dragomanov University. – Kyiv, 2015.

The thesis substantiates the prognostic concept of formation of the integral world system in the XXI century based on three major tendencies, leading to the ontological, informational and organizational unity of processes and products: network society, information society and organized society within the structure of the Global/World knowledge society. There appears a completely new organizational structure that is the planetary social organism: its essence is described as a contradiction between Planetary personality and Global knowledge society, the components of the organizational landscape are Global civil society, World state and World government; its functioning is supported by the system of self-regulation, promoting the generation of neolife; the formation of Noospheric personality and immaterial collective subjects – carriers of clear sociality – is on the agenda; the study of noosociogenesis quickly rises to the level of noocosmogenesis, as the planetary phyle of life gradually reaches Near Space and therefore needs adequate theoretical explanation.

Key words: Planetary personality, Global knowledge society, Global civil society, World government, World state, planetary social organism, noosociogenesis, noocosmogenesis.